

**Universitat de les
Illes Balears**

Guillem Cifre de Colonya

Memòria del Treball de Fi de Grau

Escolarització / inclusió social dels nens diagnosticats amb TEA a Mallorca

Maria de Lluç Fiol Cantallops

Grau d'Educació Primària

Any acadèmic 2014-15

DNI de l'alumne: 43126342 P

Treball tutelat per Herminio Domingo Palomares
Departament de Psicologia

L'autor no autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:

Inclusió, integració, estratègies metodològiques, diversitat, Lleis Educatives.

Escolarització/inclusió social dels nens diagnosticats amb el trastorn de l'espectre autista (TEA) a Mallorca

RESUM

El següent treball presenta un estudi empíric on es determinen quins recursos s'apliquen a l'actualitat per tal de cobrir la diversitat educativa, concretament als alumnes amb trastorn de l'espectre autista (TEA) a Mallorca.

D'aquest mode s'efectuarà l'anàlisi d'estratègies metodològiques específiques com també els recursos vigents en els centres públics envers els centres destinats a pal·liar dita patologia.

En segon lloc, s'avaluarà l'evolució de les lleis educatives baix el concepte de la inclusió.

PARAULES CLAU: inclusió, integració, estratègies metodològiques, diversitat, Llei Educativa.

ABSTRACT

The following work presents an empirical study on determining what resources are applied to the present in order to cover the diversity of education, particularly for students with autism spectrum disorder (ASD) to Mallorca.

In this way, will be made analysis of the methodologies applicable and their resources in public centers towards centers designed to mitigate this pathology.

Furthermore, evaluate the development of the education laws under the concept of inclusion.

KEYWORDS: inclusion, integration methodologies, diversity, Education law.

Índex

---

1. Justificació	6
1.1 Introducció.....	7
1.2 Metodologia.....	7
2. Marc teòric	8
2.1 Criteris de diagnòstic actual.....	10
2.2 Possibles causes.....	12
2.3 Trastorns generalitzats del desenvolupament.....	12
2.4 Desenvolupament del nen diagnosticat de l'espectre autista.....	13
3. Estudi empíric	19
3.1 Hipòtesis general.....	19
3.2 Tècniques d'observació.....	19
3.3 Univers.....	20
3.4 Mostra.....	20
3.5 Instruments.....	22
3.6 Procediments.....	26
4. Objectius	27
4.1 Conèixer l'evolució històrica vers la inclusió dels nens diagnosticats amb autisme a Mallorca.....	27
4.2 Esbrinar l'evolució de les lleis educatives baix el concepte de la integració.....	30
4.3 Concebre les estratègies metodològiques a l'escolarització i els diferents graus de suport.....	32
4.3.1 Sistemes de comunicació.....	32
4.3.2. Tipus de SAC.....	33
4.3.3. Programa de comunicació total de B. Schaeffer.....	33
4.3.4. PECS. Sistema de Comunicació per Intercanvi d'Imatges de Brondy i Frost, 1996.....	34
4.3.5. Sistema Bliss.....	35
4.3.6. Tipus de suport.....	35
5. Informació recollida als centres enquestats	37
5.1 Context del centre Gaspar Hauser.....	37
5.1.1 Principis del centre Gaspar Hauser.....	40
5.1.2 Metodologia del centre Gaspar Hauser.....	41
5.2 Context del centre CEIP Sa Marina.....	43
5.2.1 Atenció a la diversitat: CEIP Sa Marina.....	43
5.2.2 Aula ASCE.....	44
5.2.3 Metodologia CEIP Sa Marina.....	45

5.3 Context del centre CEIP Felip Bauçà.....	46
5.3.1 Atenció a la diversitat: CEIP Felip Bauçà.....	46
5.3.2 Context aula.....	49
5.3.3 Metodologia CEIP Felip Bauçà.....	51
6. Conclusions	53
6.1 Anàlisi de l'entrevista al personal docent Gaspar Hauser.....	53
6.2 Anàlisi de les entrevistes al personal docent del centre CEIP Sa Marina.....	54
6.3 Anàlisi de les entrevistes al personal docent del centre CEIP Felip Bauçà.....	56
6.4 Conclusions del Marc legislatiu a l'actualitat.....	58
6.5 Proposta de millora educativa.....	61
7. Bibliografia	64
7.1 Web grafia.....	64
8. Annexes	66
8.1 Respostes de les entrevistes realitzades als centres.....	66
8.2 Els 20 conceptes fonamentals de Angel Rivière.....	87
8.3 Drets de les persones amb autisme.....	90
8.4 Un dia a l'aula segon el llibre de Angel Rivière.....	92

1. Justificació

El tema seleccionat, el trastorn de l'espectre autista (TEA), és degut a que existeix un ampli ventall de graus dins la tipologia d'alumnes que ho pateixen. La majoria d'alumnes amb aquest perfil poden aconseguir, amb el diagnòstic oportú, atenció primerenca i les metodologies adients grans avanços a nivell educatiu i posteriorment laboral.

Esdevé un trastorn que crea incerteses tot i les grans quantitats d'investigacions. Existeix una àmplia confusió tan en les dificultats de diagnòstic com les possibles causes que provoquen la patologia.

La inclinació que manifesto pel trastorn em ve donada per les inquietuds del propi perfil. De fet, dita curiositat, es va ampliar quan vaig efectuar un curs de formació terapèutic a la Fundació FIPA (Fundació per la Intervenció Primerenca de l'Autisme) a Barcelona, on em donaren l'oportunitat de treballar en aquest camp com a mestre de suport a l'aula, suport i ajuda a la integració en un club d'esplai i terapeuta de nens amb TEA. Les observacions en aquest àmbit juntament amb la visió educativa del Grau de Primària han promogut la següent qüestió:

Per que és obligatori el seguiment del Currículum Educatiu? Pot semblar una idea grotesca no oferir les mateixes oportunitats d'aprenentatge però cal tenir en compte les característiques individuals dels nens, és a dir, si pateix rebequeries, crisis o trastorns de conductes que poden agreujar la vida quotidiana de l'alumne i del seu entorn. En aquests casos, crec que primerament haurien de fomentar pautes d'estabilitat emocional deixant de banda momentàniament l'adquisició de les competències, fins que el nen pugui atendre de forma òptima a dits coneixements. Imagino que si les ràtios poguessin ser menors, dites angoixes desapareixerien ja que hi hauria un aprenentatge personalitzat i focalitzat a les necessitats de cada nen, inclòs el nen amb TEA. D'aquest mode l'adquisició de conceptes curriculars aniria dirigit a les habilitats i característiques pròpies de cada alumne cap aprenentatges funcionals fins a l'abstracció curricular.

Per tant, el treball anirà enfocat a descobrir quins suports i estratègies metodològiques s'apliquen per dur a terme la inclusió de forma òptima als centres ordinaris i com l'evolució de les lleis educatives afavoreixen dit procés.

1.1 Introducció

El treball pretén fer un anàlisi dels recursos a nivell educatiu, així com observar les millores de la nova Llei Educativa a partir d'entrevistes a personal docent de les següents escoles:

Escola Gaspar Hauser

CEIP Felip Bauçà

CEIP sa Marina

A l'apartat 3.4 (Mostra) s'explicarà els motius d'elecció dels centres.

Per tant, el treball consisteix en observar com es du a terme la inclusió dels alumnes amb TEA centrant-me amb els recursos que es destinen a l'Educació i les Lleis Educatives actuals.

1.2 Metodologia del treball

La metodologia aplicada serà de caire qualitatiu, degut al seu àmbit empíric basat amb entrevistes semi-estructurades a personal educatiu.

Al ser un una recerca d'opinió dintre de l'àmbit social no es pot quantificar. Pel que fa a les entrevistes, he decidit que siguin semi-estructurades, ja que d'aquesta forma es pot trobar l'origen de noves mancances o millores que no es contemplaven.

Per altre banda, observarem breument els documents de centre (memòries, projecte educatiu de centre, atenció a la diversitat, etc.) analitzant les respostes i recursos destinats a l'alumnat, com els documents legislatius (evolució de les Lleis Educatives). D'aquest mode s'examinarà la realitat educativa vigent tan internament al centre com externament.

2. Marc teòric de l'autisme

Etimològicament la paraula <<autista>> o <<autisme>> prové del grec *autos* que significa <<sí mateix>>, referint-se a les limitacions de relació amb l'entorn i a l'aïllament que manifesten.

El concepte d'autisme fou introduït a la literatura especialitzada pel psiquiatra suís Eugen Bleurer, l'any 1911 (FIPA, 2007, pàg.2). Dins les patologies esquizoïdes s'ha definit a l'autisme com l'absència de contacte amb altres persones i un trastorn de relació amb l'entorn.

No fou fins l'any 1943, amb el psiquiatra austríac Leo Kanner on s'abandonaren teories psicoanalítiques, les quals pretenien enfocar la patologia des de l'atmosfera freda vigent a les famílies benestants. Avui en dia sabem que el nen autista no és resultat de la relació afectiva materno-filial sinó del dèficit cognitiu d'origen biològic .

D'aquest mode, Kanner va utilitzar el concepte d'autisme de Bleurer per descriure les estranyes formes de conducta d' 11 nens classificant els trets fonamentals del trastorn.

Kanner va suposar un nou enfocament dins la patologia considerant aquesta sistematologia com la forma més precoç d'esquizofrènia i la va descriure com una alteració del contacte socio-afectiu publicant l'article "*Alteraciones Autistas del Contacto Afectivo*".

Les investigacions emmarcaran el que fou l'autisme clàssic, realitzant la classificació de característiques més rellevants propugnant els pilars de l'essència del trastorn, els quals es defineixen com (Adaptat Frith, U. 1992):

- 1) Dificultat d'adaptació social.
- 2) Retards en l'adquisició del llenguatge, manca de llenguatge propi, falta d'habilitats en llenguatge significatiu i ús d'ecolàlies.
- 3) Perseverança en mantenir certes rutines i repetició de conductes, el que anomena com *Invariància*.
- 4) Jocs repetitius i estereotipats.
- 5) Falta d'imaginació en jocs simbòlics i pensaments abstractes.

6) Òptimes capacitats cognitives que anomena “*islot de capacitat*” com a recurs de la memòria mecànica que manifesten la majoria dels nens amb aquesta patologia.

7) Conducta innata des del naixement.

Els criteris cardinals de Kanner engloben el trastorn en dos conceptes bàsics (Kanner, L., 1943):

La característica principal i la que dona lloc al seu nom és la soledat autista. Aquesta és vigent tan en situacions d'intercanvi comunicatiu com en deficiències en pautes socials establertes.

El segon criteri cardinal és el que denomina com “*insistència obsessiva en la invariància*”, donat per conductes repetitives en moviments simples, emissions i pensaments i rutines rígides.

Per altre banda, el pediatra Hans Asperger en 1944 presenta el seu treball: “*Habilitación sobre formas obstinadas de conducta en algunos niños*”, incloent el diagnòstic com a psicopatia autística. Asperger va descriure perfils diferents als de Leo Kanner, ja que en els seus estudis es fixava en lesions orgàniques i d'altres exemples de nens que podien integrar-se a la societat amb certs aprenentatges. Tot i així, ambdós arribaven a la conclusió d'un “*trastorn del contacte*”.

Segons l'estudi “Bases psicopedagógicas de l'Educació Especial I”, de Domingo H. i Forteza D., L'etiologia de l'autisme està encara pendent d'una solució definitiva. S'han fet servir dos tipus de teories: les psicogenètiques, actualment abandonades i les biològiques, sobre les quals recau la investigació des de fa uns vint anys.

Actualment és acceptada la tesi de Rutter, 1983, el qual ho diagnostica com a trastorn del desenvolupament iniciat en el naixement o en la primera infància.

Durant molt de temps l'autisme fou considerat un trastorn dins del grup de les “psicosis infantils”. A mitjans del s. XX es creia que era un trastorn emocional i no físic.

L'any 1970 (FIPA, 2007, pàg.2), els estudis d'Israel Kolvin demostraven les diferències entre l'autisme i el trastorn d'esquizofrènia infantil. Aquesta dècada es destaca per la recerca d'una terminologia comú com a punt de partida per poder interpretar els síndromes, les seves bases genètiques, bioquímiques, tractaments, farmacologia, etc.

2.1 Criteris de Diagnòstic actual

L'evolució de les idees envers el trastorn autista es pot observar a la història dels dos sistemes internacionals de classificació dels trastorns psiquiàtrics i de conducta:

- Classificació Internacional de malalties (CIE) publicada per la OMS (Organització Mundial de la Salut).
- Manual Diagnòstic i Estadístic dels trastorns mentals (DSM) de l'associació Americana de Psiquiatria.

Les primeres edicions de la CIE no incloïen a l'autisme. A la vuitena edició (1967) s'anomenava a l'autisme com una forma d'esquizofrènia infantil i a la novena edició (1977) es considerava "*Psicosis infantil*".

No ha estat fins l'any 1980 en el DSM III, que es classifica a l'autisme com un desordre del desenvolupament (*Pervasive Developmental Disorder PDD*).

Segons el Text del Manual de Diagnòstic i Estadístic dels Trastorns Mentals (DSM-V) a la seva revisió del 26 de gener de 2011, el trastorn de l'espectre autista ha de complir els següents criteris A,B,C,D i E.

A. Dèficits persistents en la comunicació i en la interacció social en diversos contextos, no atribuïbles a un retràs general del desenvolupament, manifestant simultàniament els tres dèficits següents:

1. Dèficits en la reciprocitat social i emocional; que poden ser des d' un apropament social anormal i una incapacitat per mantenir l'alternança en una conversació, degut a la reducció d' interessos, emocions i afectes compartits, fins a l'absència total d'iniciativa en la interacció social.
2. Dèficits en les conductes de comunicació no verbal que s' usen a la comunicació social; que poden ser des d' una comunicació poc integrada, tant verbal como no verbal, com també evasió en el contacte visual i en el llenguatge corporal, o dèficits en la comprensió i ús de la comunicació no verbal, fins a la l'absència total d'expressions .

3. Dèficits en el desenvolupament i manteniment de relacions adequades al nivell de desenvolupament; com dificultats en conductes socials apropiades al context, manca de representació en jocs simbòlics.

B. Patrons de comportament, interessos o activitats restringides i repetitives que es manifesten almenys en dos dels punts següents:

1. Moviments motors, ús d'objectes o parla estereotipada o repetitiva: estereotípies motores simples, ecolàlies, manipulació repetitiva d'objectes o frases idiosincràtiques.
2. Excessiva fixació amb les rutines, patrons ritualistes de conducta verbal i no verbal o resistència al canvi.
3. Interessos altament restrictius i fixos d'intensitat desmesurada.
4. Inusual interès en aspectes sensorials de l'entorn (com aparent indiferència al dolor/calor/fred, resposta adversa a sons o textures específiques, sentit del olfacte o del tacte exacerbats, fascinació per les llums o els objectes que rodolen).

C. Els símptomes hauran de presentar-se en la primera infància (però poden no arribar a manifestar-se notòriament fins que les demandes socials excedeixen les capacitats).

D. Els símptomes causen alteracions clínicament significatives a nivell social, ocupacional o en altres àrees importants del funcionament actual.

E. Dites alteracions no s'expliquen millor per la presència d'una discapacitat intel·lectual (trastorn del desenvolupament intel·lectual) o un retràs global del desenvolupament. La discapacitat intel·lectual i el trastorn del espectre autista solen coexistir; per realitzar un diagnòstic de comorbiditat dels trastorns, la comunicació social ha de ser per sota de les expectatives en funció del nivell general del desenvolupament.

2.2 Possibles causes

Les possibles causes que poden causar l'autisme són (Frith, U. 1992):

- Factors genètics
- Infeccions víriques
- Complicacions a l'embaràs
- Complicacions neuroquímiques i biològiques

Cal dir, que aquestes causes esdevenen actualment hipotètiques, ja que l'origen de la patologia segueix sent un misteri, tot i que sembla que els estudis més rellevants senyalen anomalies a nivell neurobiològics.

2.3 Trastorn generalitzats del desenvolupament

- Trastorn Autista
- Trastorn d'Asperger
- Trastorn de Rett
- Síndrome de Héller o Trastorn desintegrador infantil
- TGD no especificat (inclou autisme atípic).

La varietat simptomàtica dels diagnòstic diferencials dels Trastorns Generalitzats del Desenvolupament (TGD), fa que es produeixin freqüents interferències en el conjunt de problemes propis d'altres quadres clínics. A continuació es descriu breument el grup de trastorn i síndromes que formen part dels TGD (FIPA, 2007).

- *Trastorn d'Asperger*: Afecta 8 vegades més a nens que a nenes i es detecta més tard que l'autisme (entre els 2-3 anys). Es caracteritza per un retard en el desenvolupament social que contrasta amb el desenvolupament ràpid i de nivell mitjà superior en les aptituds verbals i intel·lectuals.
- *Trastorn de Rett*: Es detecta en nenes i es desenvolupa entre els 7 i 24 mesos de vida. S'observa una regressió ràpida i pèrdua d'habilitats adquirides, especialment les lingüístiques i manuals; respiració violenta i accelerada, deglució deficient i

tendències regressives típiques de l'autisme. Disminució de l'activitat voluntària de les mans entre els 6 mesos d'edat. Entre els 2 i 10 anys d'edat es una etapa de estabilitat aparent, regressió d'aspectes autistes, crisis convulsives. Després dels 10 anys es manifesta un deteriorament motor amb pèrdua de capacitat motora, retard en el creixement amb absència del llenguatge.

- *Síndrome de Héller o Trastorn desintegrador infantil*: Regressió generalitzada de les funcions psíquiques a partir dels 2 o 3 anys de desenvolupament normal. Afecta a les capacitats verbals, motores i socials.
- *Autisme atípic*: Es diferencia del autisme infantil precoç en que els símptomes apareixen anormalment tard o afecten a un o dos dels tres grups simptomàtics.

2.4 Desenvolupament del nen diagnosticat de l'espectre autista

A continuació es tractarà el desenvolupament dels nens diagnosticats amb TEA en els següents nivells:

- A. Desenvolupament motor
- B. Desenvolupament perceptiu
- C. Desenvolupament cognitiu
- D. Desenvolupament de la comunicació
- E. Desenvolupament social

A. Desenvolupament motor

Segons les fonts consultades (Domingo, H. N.d. pàg. 19), els estudis de Lorna Wing (1978), ofereixen una nova dimensió al trastorn dotant-lo de diferents graus i per tant variabilitats en el comportament del nin autista. Wing, ordena els símptomes autistes segons la gravetat en quatre àrees: sociabilitat, comunicació, imaginació i conducta estereotipada.

Pel que fa a les Formes repetitives d'activitat, Lorna Wing les caracteritza amb els següents punts:

- Predomini de conductes estereotipades (balanceigs, moviment de mans, fascinació per estímuls sensorials simples, etc.)

- Moviments repetitius més complexos de caràcter ritual (per exemple ordenar objectes) o rituals sensorials més elaborats (fascinació i de manera ritual certes obres musicals, etc.). Vinculació intensa i inexplicable a certs objectes (revistes, peces de plàstic, etc.).
- Insistència a realitzar certes seqüències d'accions (per exemple, rituals en anar a dormir, seguir certes rutes) o en la representació dibuixada o construcció de continguts i objectes.
- Preocupació obsessiva per continguts intel·lectuals (per exemple, taules de ferrocarrils, característiques de certs animals, etc.).

Per altre banda, Vicky Lewis, classifica els següents paràmetres (Lewis, V. 1991):

- La motricitat no sol estar alterada en edats primerenques tot i que poden manifestar un cert retràs.
- Moviments inusuals (caminar de puntetes sense moure els braços, inclinació lleugera de les extremitats superiors).
- Moviments repetitius (balanceigs, estereotípies, possibles autolesions). Alguns d'aquestes aspectes es solen donar quan existeix una sobre estimulació de l'entorn. Degut a la dificultat d'interpretació de l'entorn es veuen saturats d'estímuls els quals distorsionen el seu benestar emocional.

B. Desenvolupament perceptiu

El desenvolupament perceptiu es caracteritza fonamentalment pels següents indicadors (Lewis, V. 1991):

- Experiència sensorial alterada (selecció de reacció a estímuls sonors, falta de reconeixement de persones del seu entorn proper, indiferència al dolor o al fred, por a objectes quotidians).
- Alienació d'objectes o rituals on l'alteració de dits objectes es transmet amb angouxa. Valor perceptual dels objectes col·leccionats.
- Habilitats notòries en test com trencaclosques o jocs de construcció tot i que no interpreten el seu significat.

- Possibles capacitats en l'àrea de dibuix degut a l'excel·lent memòria visual juntament a la manca d'interpretació, donen resultats de calc d'obres o representació pròxima de la realitat.

C. Desenvolupament cognitiu

Kanner (Kanner, L. 1943), observa com a factor principal el desinterès social i exposa en els seus estudis un dèficit cognitiu on la majoria de nens amb TEA presenten un retard intel·lectual (Coeficient intel·lectual per sota de 50). Al contrari d'aquest estudi Rutter afirma que el CI es bastant estable esdevenint èxits acadèmics dintre de la normalitat. El fet d'augmentar la sociabilitat dels nens amb o sense intervencions fa que augmenti el propi CI.

La Tesi de Rutter, constata la dificultat en l'àrea del llenguatge, com també el fet d'aprofitar les experiències per preveure'n de futures i planificar i organitzar les pròpies conductes. En canvi classificaran objectes del seu entorn de forma sistemàtica i repetitiva. Preveu que estan fixats al present i que manquen d'imaginació.

No obstant, estudis de Kanner manifesten la capacitat dels nens amb TEA per memoritzar la ubicació d'objectes o recordar composicions musicals.

D. Desenvolupament de la comunicació

Aproximadament la meitat dels nens diagnosticats amb TEA no adquiriran un llenguatge funcional i espontani (FIPA, 2007). Aquest fet dependrà del nivell intel·lectual del nen. De fet, durant edats primerenques predominen les ecolàlies o balbuceigs sense intenció comunicativa.

En els casos on el llenguatge és espontani solen manifestar dificultats en l'ús dels pronoms personals, possiblement pel fet de repetir frases dels interlocutors (exemple: utilització del pronom "tu" per referir-se a sí mateix) (Lewis, V. 1991).

Gran part del vocabulari consisteix amb noms d'objectes i de l'entorn proper. Altres aspectes predominants és el desordre gramatical en les frases. El llenguatge resulta literal, sense ús de metàfores i referències. Tendeixen a parlar amb veu monòtona, és a dir, sense emfatitzar en accions o aspectes rellevants. Falta de llenguatge creatiu o flexible.

Per altre banda, no solen comprendre el torn de paraula i el seguiment d'una conversa.

Per finalitzar, no fan ús de la comunicació no verbal com gestos o expressions facials. De fet, semblen no comprendre el llenguatge no verbal.

No obstant, els estudis de Kiernan (1983), demostren que nens autistes amb major dèficit poden aprendre a comunicar necessitats bàsiques utilitzant signes o símbols ajudant al seu desenvolupament del llenguatge verbal.

En el següent quadre (Rivière, 2000 Pàg.19) es veu clarament l'evolució a nivell comunicatiu dels nens diagnosticats amb autisme respecte al desenvolupament habitual (adaptat de Gillberg i Peeters, 1995):

Edat (mesos)	Desenvolupament de la comunicació	Desenvolupament de la comunicació autista
2	Sons vocàlics	
6	“Conversacions” vocals. Primers sons consonàntics.	Plors difícils d'interpretar.
8	Balbuceig amb variacions d'entonació. Incloent “entonació interrogativa”. Síl·labes repetitives (ba-ba-ba, ma-ma-ma). Primers gestos de senyalar.	Balbuceig limitat o estrany. No imiten sons, gestos o expressions.
12	Primeres paraules. Joc vocal. Ús de gestos i vocalitzacions per obtenir atenció, mostrar objectes i fer preguntes.	Poden aparèixer les primeres paraules, però amb freqüència manquen de sentit comunicatiu. Plors intencionalment difícils d'interpretar.
18	Vocabulari entre 3 a 50 paraules. Primeres oracions. “Sobre extensió” del significat. El llenguatge s'usa per comentar, demanar i obtenir atenció. Imitacions freqüents de llenguatge.	

<p>24</p>	<p>Es combinen entre 3 a 5 paraules en “frases telegràfiques”. Preguntes simples. Ús de demostratius, acompanyats de gestos. A vegades, breu inversió de pronoms. El llenguatge es centra en el “aquí i ara”.</p>	<p>Normalment menys de 15 paraules. No desenvolupen gestos. Limitació en gestos de senyalar, si existeixen.</p>
<p>36</p>	<p>Vocabulari de més de 1000 paraules. La majoria dels morfemes gramaticals es dominen (plurals, passat, preposicions). Las imitacions son infreqüents a aquesta edat. El llenguatge cada vegada s’usa més per parlar del que no es present. Hi ha moltes preguntes, amb objectius de mantenir interacció més que d’obtenir informació.</p>	<p>Les oracions son estranyes. Moltes ecolòlies, però poc llenguatge creatiu. Pobre articulació en la meitat dels parlants. La meitat o més dels nens amb autisme no tenen llenguatge a aquesta edat.</p>
<p>48</p>	<p>S’usen estructures oracionals complexes. Capaçs de mantenir temes de conversació i incloure nova informació. Demanen als altres per difondre el que volen dir. Ajusten la qualitat del llenguatge al seu interlocutor.</p>	<p>Alguns combinen 2 o 3 paraules creativament. La ecolòlia persisteix. Alguns casos fan ús de forma comunicativa. Repeteixen anuncis de la TV.</p>
<p>60</p>	<p>Ús més adequat d’estructures complexes. Generalment, estructures gramaticals madures. Es comprenen acudits i ironies.</p>	<p>No comprenen ni expressen conceptes abstractes. Inversió de pronoms. Ecolòlia. Preguntes escasses i repetitives.</p>

E. Desenvolupament social

Deficiències de les competències de reconeixement social (Domingo, H. N.d., pàg. 19):

- Falta de contacte visual.
- Aïllament i indiferència a altres persones. Manca d'empatia.
- Dificultats en contactes socials espontanis encara que poden acceptar de forma passiva els intents d'aproximació d'altres persones.
- Contactes socials espontanis però de forma estranya i molt vinculada als seus rituals i preocupacions obsessius.
- Presència d'imitació, però sense comprensió real del significat de l'acció realitzada. Falta de joc de ficció espontani.
- Absència completa d'imitació significativa i joc de ficció.
- La forma més lleu sol trobar-se en adults amb deficiències socials severes de la infància, però que han progressat molt. Semblen haver après les regles de relació i contacte social de manera intel·lectual, i no vital.

3. Estudi empíric

En el següent punt es desglossarà primerament la hipòtesis general i a continuació s'especificarà les tècniques d'observació, univers, mostra, instruments de recollida d'informació i finalment els procediments que s'han dut a terme per desenvolupar dit treball.

3.1 Hipòtesis general

L'objectiu del treball és verificar la integració social dels nens diagnosticats amb el trastorn del espectre autista (TEA) a Mallorca, específicament en el marc educatiu.

No obstant, es considera de gran interès comprovar com les recents Lleis Educatives LOE (Llei Orgànica d'Educació) i LOMQE (Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa), promouen la inclusió dels alumnes.

Subjectivament opino que els recursos tan materials com humans son precaris per tal de donar resposta als alumnes amb necessitats educatives especials. Les ràtios cada cop son més amplies i els mestres de suport van minvant. Aquest fet, fa que el tutor no pugui atendre a l'aprenentatge més òptim per tota la tipologia d'alumnes que presenta i per tant, els alumnes més desfavorits no obtenen els mateixos Drets a una ensenyança de qualitat. Cal remarcar, que aquest factor és degut als pocs recursos que es deriven a l'Educació i no a la tasca del tutor.

Per tant es farà un anàlisi dels recursos en els àmbits escolars arribant a les conclusions oportunes, tot valorant-les, per així proposar una millora a les possibles mancances.

Per finalitzar, sembla ser que, la nova Llei Educativa (LOMQE), fa una passa enrere vers la inclusió dels alumnes amb dificultats, enderrocant el camí construït. Aquest punt s'especificarà durant el treball a l'apartat 6.4 (Conclusions del Marc legislatiu a l'actualitat).

3.2 Tècniques d'observació

Com he citat anteriorment es tractarà qualitativament, dins l'àmbit sociocultural amb tècniques d'observació indirecta a través d'entrevistes en profunditat.

Pel que fa a les entrevistes seran semi estructurades destinades als Mestres del centre Gaspar Hauser i centres concrets per tal d'arribar a conclusions sobre la inclusió dels nens diagnosticats amb trastorn del espectre autista amb instruments de recollida com bloc de

notes. He decidit no utilitzar gravadores degut al seu caire formal. És cert que el treball esdevindrà menys verídica però considero que l'ús de gravadores distorsionará l'ambient acollidor i la confidencialitat que busco.

Per altre banda, volia enregistrar l'opinió de les famílies per tal d'esbrinar si els requisits d'integració són favorables i com veuen l'evolució dels seus fills en el centre ordinari, però no ha estat possible degut a reticències en els centres.

3.3 Univers

L'Univers s'emmarca a la comunitat autònoma de Mallorca, concretament al centre Gaspar Hauser i l'escolarització posterior en centres públics com, CEIP Felip Bauçà ubicat a Palma i Sa Marina de Lluchmajor.

A continuació (Mostra), explico el per què de l'elecció d'aquests centres.

3.4 Mostra

La mostra aniria destinada al personal educatiu.

2 entrevistes al personal docent de Gaspar Hauser.

3 entrevistes al personal docent al centre Ceip Felip Bauçà

1 entrevista al personal docent al centre Ceip Sa Marina

Primerament, l'elecció d'ambdós col·legis és degut a que vaig poder realitzar les pràctiques de Grau de Primària i per tant l'observació directa durant un període de tres mesos dels casos d'alumnes amb TEA. Considero aquest punt rellevant ja que d'aquesta manera no tan sols realitzo l'anàlisi dels documents del centre sinó el funcionament realista d'aquests.

En segon lloc, són rellevants aquest dos centres per la tipologia d'alumnes que presenten, com també el nombre d'alumnes amb TEA. En el cas de CEIP Sa Marina han suprimit el servei d'aula ASCE (Aula substitutòria de centre específic). Opino que és interessant saber els motius d'aquest fet.

El centre CEIP Felip Bauçà consta amb dos alumnes amb TEA dels quals presenten perfils oposats.

Per finalitzar, son dues escoles amb metodologies molts diferents i tipologia d'alumnes diversos. CEIP Sa Marina tot i ser una escola recent presenta una metodologia centrada amb els projectes, on l'alumne és el que construeix el seu propi aprenentatge a partir dels seus interessos. Per contrari, CEIP Felip Bauçà presenta una gran diversitat d'alumnat i es centra en intentar donar suport i resposta al seu context a partir d'una metodologia més tradicional, tot seguint el llibre de text.

La recerca es realitzarà a partir d'entrevistes al personal docent.

A continuació s'especifica a qui van dirigides les entrevistes en els centres mencionats i el perfil representatiu per realitzar el treball de recerca.

Centre Gaspar Hauser:

Cap d'estudis i Coordinadora de Programes.

Coordinadora Centre de dia.

He decidit entrevistar a la Cap d'estudis del Centre Gaspar Hauser, degut a la seva visió àmplia vers els programes que es realitzen. Considero que tindrà prou informació considerant que el treball va dirigit tan als inicis de la inclusió a Mallorca com a l'actualitat. També podrà fer una valoració dels recursos, la Metodologia més adient i els serveis que s'ofereixen al centre.

Per altre banda, la Coordinadora del centre de dia, oferirà una visió realista de la integració a la vida quotidiana i de la inserció laboral d'adults amb TEA.

CEIP Felip Bauçà:

Tutora de primer cicle d'Educació Primària.

Tutora de segon cicle d'Educació Primària.

Logopeda i especialitzada en Audició i Llenguatge.

En el centre Ceip Felip Bauçà estan escolaritzats dos alumnes amb TEA, els quals tenen dos perfils molt diferenciats.

Les entrevistes van destinades a les dues tutores amb alumnes amb TEA, ja que podran explicar-me els recursos dels que compten així com les metodologies que s'apliquen per tal de dur a terme la inclusió de l'alumnat.

Pel que fa a la especialista d'audició i llenguatge, és el personal docent que més hores treballa amb els alumnes amb TEA, per tal d'establir les rutines i hàbits adequats per a la posterior integració a l'aula.

Per altre banda, esdevé una figura rellevant degut a la coneixença de la trajectòria dels alumnes, ja que les tutores és el primer any que presenten alumnes amb TEA dins l'aula.

CEIP Sa Marina:

Cap d'estudis

Degut a que el centre actualment no compta amb cap alumne amb TEA, tan sols es fa una entrevista a la cap d'estudis.

Anteriorment tenien una Aula Asce però per termes burocràtics es va suprimir dit servei. Considero que és interessant saber els arguments d'aquest fet, ja que actualment les escoles públiques no poden oferir dit servei.

He decidit fer l'entrevista a la cap d'estudis, ja que coneix els arguments i el procés burocràtic que es va dur a terme.

Considero que em podrà oferir veracitat sobre els serveis que pretén oferir a les famílies en un futur proper (vigent en Programa Educatiu de Centre, PEC).

3.5 Instruments

➤ **Qüestions entrevista al personal docent del centre Gaspar Hauser:**

Cap d'estudis

1. Quina evolució històrica hi ha hagut a Mallorca vers la inclusió dels nens amb autisme.
2. Com ha evolucionat l' integració al llarg de les lleis educatives?
3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un passa enrere vers la inclusió?
4. Quina és la vostra visió vers l'evolució dels recursos en l'àmbit escolar?

5. Quina metodologia i/o principis s'aplica al centre Gaspar Hauser i per què?
6. Quin seguiment es fa als nens destinats a les diferents modalitats educatives. I amb quina periodicitat es realitza?
7. Quin tipus de suport es realitza habitualment? És un suport que ajuda a la inclusió?
8. Es segueix el currículum ordinari a l'escolaritat combinada?
9. Quina valoració es fa de les tuteles als centres destinats?
10. Consideres que les famílies realitzen una tasca participativa al centre?
11. Quins graus d'integració social hi ha hagut als darrers anys fora de l'àmbit educatiu.
Es realitza algun tipus de seguiment?
12. Quin és el percentatge d'alumnes que compleixen la inserció laboral?
13. Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?

Coordinadora del centre de dia

1. Quins graus d'integració has observat al llarg dels anys fins a l'actualitat?
2. Es treballa el Currículum o aprenentatges funcionals?
3. Em podries dir quins ítems té el programa?
4. Es fa algun tipus de seguiment?
5. Amb quin tipus de suport compteu?
6. Quina valoració fas de les tuteles?
7. Actualment, quin percentatge d'usuaris gaudeix de la inserció al món laboral?
8. Com afecta aquesta situació als usuaris?
9. Quina visió de futur tens envers la inclusió?

➤ **Qüestions entrevista al personal docent del centre CEIP Sa Marina:**

Cap d'estudis

1. Com heu viscut l'evolució dels recursos en l'àmbit escolar. La LOMQE ha suposat un passa enrere vers la inclusió?
2. Actualment teniu algun alumne diagnosticat amb TEA?
3. Quina trajectòria educativa prèvia oferien els alumnes amb TEA, que en el seu moment estaven destinats al vostre centre?
4. El centre Gaspar Hauser va oferir pautes, seguiment o material per dur a terme la inclusió a l'aula?
5. Quin perfil manifestava l'alumnat amb TEA?
6. Es seguia el mateix currículum? Quins aspectes es treballaven prèviament a la integració dins l'aula.
7. En quines àrees s'efectuava la integració?
8. Quin tipus de suport s'oferia? Creus que es tractava d'un suport que afavoria la inclusió?
9. Quina metodologia s'utilitzava per tal de donar resposta a les necessitats dels alumnes diagnosticats amb TEA?
10. Com es vivia la integració dins l'aula? Quin era el grau d'inclusió tan a nivell social com educatiu?
11. Quines dificultats es varen presentar per donar suport a dits alumnes? Com es van decidir millorar-les?
12. Quins son els motius de la supressió de l'aula ASCE?
13. Consideres que va mancar algun procés per conservar dita aula?
14. Coneixes la situació actual dels alumnes?

15. Quines respostes metodològiques o recursos es podran oferir si es deriven alumnes amb aquest perfil?

➤ **Qüestions entrevista al personal docent del centre CEIP Felip Bauçà:**

Tutora Primer cicle i Segon cicle

1. Quina evolució històrica hi ha hagut a Mallorca vers la inclusió dels nens amb autisme.
2. Com ha evolucionat la integració al llarg de les lleis educatives?
3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un passa enrere vers la inclusió?
4. Quina Vinculació/Comunicació/Seguiment es realitza amb el centre Gaspar Hauser?
5. Quins tractaments i metodologies s'apliquen per a la integració dels nens amb autisme?
6. Quina evolució s'ha produït dels recursos en l'àmbit escolar? Amb quin tipus de suport, aules específiques (ASCES, UVAIS, etc)? És un suport que ajuda a la inclusió?
7. Quin és el context de l'aula dels alumnes amb TEA?
8. Quina trajectòria educativa presenta l'alumna amb TEA?
9. Quin suport setmanals reben i amb quins especialistes? Quines metodologies s'apliquen? Es continuen dites metodologies dins l'aula?
10. Es segueix el mateix currículum? En quins casos es fan excepcions i com s'aplica?
11. Quin és el grau d'inclusió tan a nivell social com educatiu?
12. Consideres que les famílies realitzen una tasca participativa al centre?
13. Graus d'integració social dels darrers anys fora de l'àmbit educatiu.
14. Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?

Entrevista a l'especialista d'Audició i Llenguatge (AL)

1. Quina evolució històrica creus que hi ha hagut a Mallorca envers la inclusió dels nens amb autisme.

2. Com ha evolucionat la integració al llarg de les lleis educatives
3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un pas enrere vers la inclusió?
4. Quina és la trajectòria del cas C?
5. Quina evolució es contempla?
6. Quantes sessions de suport es realitza a la setmana?
7. Quines estratègies metodològiques utilitzes?
8. Quines mesures es contemplen per millorar l'aprenentatge?
9. La família mostra una actitud participativa?
10. Quines pautes o assessorament teniu per part del centre Gaspar Hauser?
11. Quina és la trajectòria del cas D?
12. Quina evolució es contempla?
13. Quantes sessions realitza a la setmana?
14. Quines mesures es contemplen per millorar l'aprenentatge?
15. La família mostra una actitud participativa
16. Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?

3.6 Procediments

En aquest apartat es considerarà els aspectes tècnics de les entrevistes com; durada i ubicació de les entrevistes.

La durada de les entrevistes serà entre 30 minuts i 1 hora, ja que el personal docent seleccionat no sol disposar de més temps. Penso, que es suficient alhora de tractar totes les preguntes formulades.

La ubicació de les entrevistes al centre Gaspar Hauser serà preferiblement a una aula destinada a reunions i exempt de personal. En els cas dels centres concrets es realitzaran en un

lloc tranquil, en una aula destinada a reunions de cicle o despatx. Els motius de que sigui en un lloc tranquil es per la confidencialitat que pretenc aconseguir així com la supressió d'elements disruptius que dificultin la dinàmica de l'entrevista.

4. Objectius

Els objectius del treball són conèixer l'evolució històrica de la inclusió a Mallorca als nens diagnosticats amb TEA, en un període comprès entre 1978 fins a l'actualitat aproximadament. A més, de com les lleis educatives han corroborat a promoure aquest procés.

Per altre banda, es consideraran les estratègies metodològiques que s'empren per instaurar pautes socials i coneixements adients als alumnes mencionats.

4.1 Conèixer l'evolució històrica vers la inclusió dels nens diagnosticats amb autisme a Mallorca.

Segons la pàgina web de Gaspar Hauser (APNAB, n.d.), sabem que va ésser la iniciativa de tres famílies les quals necessitaven aquest suport pels seus fills. Per tant, varen ser el propulsor per formar l'associació que en altres indrets ja era vigent, APNA de Madrid, APAFAC de Catalunya, GAUTENA del País Basc.

El seu objectiu fonamental fou contractar un professional especialitzat que oferís un tractament individualitzat als seus fills en edats compreses entre 8-9 anys. Eloy Espinar Valdepadrinas, y posteriorment Miquel Ferrà i Martorell, foren els Presidents impulsors. Aquest primer professional fou Maribel Moreco, psicòloga i seguidora de Angel Rivière. Juntament amb el seu suport i el de APNA de Madrid constituïrien els pilars de la entitat.

Els seus inicis foren el servei a domicili per tal de cobrir les necessitats dels alumnes. Paulatinament, la demanda fou creixent fins arribar a instaurar una aula a Monte Sion, ampliant la plantilla de professionals en el sector. Llavors ja eren vigents 20 alumnes matriculats en el centre, dividits en 4 aules.

L'any 1986, la demanda seguia en augment i necessitaren un altre col·legi concertat per donar resposta a les necessitats socials. Fou la investidura de Son Armadans, on es realitzaven els tallers TVA (Transició a la vida Adulta), seguidament de la residència, fins arribar a l'actual centre situat al carrer Josep Villalonga.

Per tant, podem afirmar que abans de la creació d'aquesta entitat, l'any 1978, el concepte autisme estava al marge de la societat i sobretot al marge de l'educació. El fet que ho contempla és que alhora de sol·licitar les ajudes econòmiques al inici de la creació de l'associació fou necessari fer-ho baix el nom d'oligofrènia, ja que el mot autisme no es contemplava al butlletí de l'Estat.

Tot aquest procés fou lent i va adquirir estructura gràcies a associacions com FESPAU de Madrid (Federació Espanyola d'Associacions de Pares de Persones amb Autisme) i congressos. El centre Gaspar Hauser destaca el congrés realitzat al País Basc a la dècada dels anys 90. Dit congrés va impulsar la idea de crear les aules estables. Les aules estables, consisteixen en donar suport i resposta als nens afectats de l'espectre autista als centres ordinaris. Segons Antonia Massanet, Cap d'estudis del centre Gaspar Hauser, fou una tasca complexa d'acceptació, degut a la discriminació existent de l'època. La integració era limitada tot i que els Sagrats Cors fou la pionera en la creació d'aules ASCE (Aula substitutòria de centre específic).

Per altre banda, suposava una tramitació llarga per seguir el Convenis de la Conselleria i la conseqüent normativa, legislació i decrets educatius.

Actualment consten de 10 aules ASCE a centres concertats amb 70 alumnes aproximadament. Fins l'any 2013-2014, les aules estables podien ser en escoles públiques o concertades però degut a canvis en la Normativa Educativa actualment només es duen a terme en centres concertats, havent eliminat l'aula estable del col·legi CEIP Sa Marina de Lluchmajor.

Els centres on hi consten dites aules són les següents:

CC Ramon Llull (Andratx)

3 aules en CC La Salle

3 aules en CC Sagrat Cor

CC Sant Vicenç de Paül (Coll d'en Rabassa)

CC Corpues Crhistie

CC Sant Josep Obrer

Avui en dia, els serveis que ofereixen a APNAB (Associació de Pares de Nins Autistes de Balears), a través de la seva Xarxa Educativa i Assistencial "Gaspar Hauser", son 4 Modalitats Educatives:

- Centres específics
- ASCE (Aula substitutòria de centre específic).
- UVAI (Unitat Volant de Suport a la Integració).
- Escolaritat combinada

El centre Gaspar Hauser ofrena serveis per cobrir totes les etapes de la vida dels nens diagnosticats del espectre autista i les seves respectives famílies, en els àmbits d'atenció Primerenca (gabinets multidisciplinaris de detecció i tractament), Serveis d'Oci i temps Lliure, Investigació, Formació, Divulgació, Educació, Escola d'estiu, Serveis extraescolars, centre d'Educació Especial i vida adulta.

En el transit a la vida adulta (TVA), es realitzen programes individualitzats i es concedeix assistència com; Centres de dia (realització de tallers), Residència i/o integració laboral. Aquest serveis es desglossaran a l'apartat "*Principis i funcionament del centre Gaspar Hauser*".

En conclusió, els serveis del centre Gaspar Hauser van dirigits des dels seus inicis a una inclusió òptima en tots els àmbits que implica la vida. La integració serà viable si es segueix adreçant cap a centres públics o concertats i els recursos no minven.

Les noves generacions que actualment reben els suports des d'edats primerenques juntament amb les derivacions a centres ordinaris podran gaudir d'una major acceptació social i una posterior reinserció laboral, en els casos possibles.

4.2 Esbrinar l'evolució de les lleis educatives baix el concepte de la integració

En primer lloc, hauríem de dir que entenem per alumne amb Necessitats Educatives de Suport Específic (NESE).

Tots els alumnes, amb independència de les seves especificitats individuals de caràcter social, tenen dret a una educació adequada a les seves necessitats i característiques. Les mesures d'atenció a la diversitat han d'orientar-se a donar resposta a les necessitats educatives dels alumnes perquè puguin assolir els objectius i, si és el cas, les competències bàsiques de les

diverses etapes educatives, i en cap cas poden suposar cap discriminació que dificulti aquest assoliment i la titulació corresponent.

D'acord amb l'article 13 del Decret 67/2008, també esmentat a l'article 19 del Decret 39/2011, s'entén per alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu:

a) L'alumnat amb necessitats educatives especials que requereix, durant un període d'escolarització o durant tota l'escolarització, determinats suports i atencions educatives específiques derivades d'una discapacitat, de trastorns greus de conducta o emocionals o de trastorns generalitzats de desenvolupament.

b) L'alumnat amb dificultats específiques d'aprenentatge causades per trastorns de l'aprenentatge, trastorns per dèficit d'atenció amb o sense hiperactivitat i trastorns greus del llenguatge.

c) L'alumnat amb altes capacitats intel·lectuals.

d) L'alumnat amb un desfàsament curricular de dos o més cursos per condicions personals greus de salut o derivades de factors socials, econòmics, culturals, geogràfics i ètnics.

e) L'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu.

L'alumnat amb NESE associades a dificultats específiques d'aprenentatge (DEA), tindrà un informe individual NESE i la corresponent adaptació curricular. Aquesta documentació juntament amb els informes que generin la valoració psicopedagògica i/o intervenció del PTSC ha de constar a l'expedient acadèmic de l'alumne.

L'aula constitueix l'espai interactiu en el qual esdevenen els processos d'ensenyament aprenentatge i on s'ha de produir l'ajustament entre l'activitat de l'alumne i l'ajuda del professor/a en el context de la tasca concreta que es dugui a terme en cada moment. Realitzar aquest ajustament a les diverses formes d'aprendre suposa conèixer als alumnes el millor possible, és a dir, entendre com aprenen, tant des del punt de vista cognitiu (estils d'aprenentatge, coneixements previs) com des de l'afectiu i social (tipus de motivació,

predisposició a la feina en grup o individual, seguretat en la realització de les tasques, etc.). Un major coneixement de l'alumnat facilitarà al docent ajustar l'ajuda en cada cas.

A continuació, en el següent quadre es contempla breument l'evolució de les Lleis Educatives en el marc Educatiu a partir de la LOGSE (Llei Orgànica General del Sistema Educatiu), fins l'actualitat.

Llei Educativa	Canvis en el desenvolupament de la inclusió educativa
LOGSE	<ul style="list-style-type: none"> • Per primera vegada, dins el marc jurídic espanyol, s'introdueix el terme de necessitats educatives especials per substituir el de deficient, discapacitat, inadaptat, etc. • Promou l'atenció a la diversitat de tot l'alumnat, atenent a les distintes capacitats. • Adaptació de l'ensenyament a alumnes amb necessitats educatives especials.
LOE	<ul style="list-style-type: none"> • Assoliment de les competències bàsiques sense suposar cap tipus de discriminació. • Les programacions didàctiques han de tenir un grau de flexibilitat que possibiliti l'adaptació del procés d'ensenyament-aprenentatge. • L'atenció integral a l'alumnat amb NESE s'ha d'iniciar des del mateix moment en que sigui identificada i s'ha de regir pels principis de normalització i d'inclusió. • Es fomenten els recursos per cobrir les necessitats educatives.
LOMQE	<ul style="list-style-type: none"> • Principis pedagògics: Es tindrà en compte la diversitat de l'alumne amb l'atenció individualitzada i prevenció de dificultats utilitzant mecanisme de reforç. • Millorar el nivell de coneixements en àrees que consideren "<i>prioritàries</i>". • Mesures adaptatives per a l'alumnat amb necessitats educatives especials: l'alumne accedirà al curs o etapa següent sempre que es consideri que ha superat els objectius de l'etapa, amb un pla específic de reforç o recuperació. • Superació de proves (revàlides) a final de cada etapa educativa. • Establir un sistema de senyalització clar dels objectius. • Racionalitzar l'oferta educativa. • Millorar l'aprenentatge de llengües estrangeres.

- Avaluació global i continua.

4.3 Concebre les estratègies metodològiques a l'escolarització i els diferents graus de suport

Per tal d'entendre les diverses respostes educatives que es poden dur a terme per fomentar els aprenentatges als alumnes amb TEA, cal conèixer primerament les diferents estratègies metodològiques (FIPA, 2007), algunes de les quals són utilitzades pel centre Gaspar Hauser.

Per altre banda, la inclusió als centres ordinaris es pot visualitzar a partir de variades formes de suport.

4.3.1 Sistemes de comunicació

Segons J. Tamarit (1993), podem definir els instruments d'intervenció logopèdia/educativa aquells *destinats a persones amb alteracions diverses de la comunicació i/o el llenguatge, l'objectiu dels quals és l'ensenyament mitjançant procediments específics d'instrucció, d'un conjunt estructurat de codis no vocals que permeten funcions de representació i serveixen per dur a terme actes de comunicació (funcional, espontània i generalitzable) per si sols o en conjunció amb altres codis, vocals o no vocals.*

A grans trets, podem classificar els sistemes alternatius de comunicació, segons aquests requereixin o no una ajuda externa, en els següents grups:

- Amb ajuda. No és necessari cap suport físic, per exemple, a través de gesticulacions o signes amb les mans (llengua de signes).

- Bimodal: ús simultani de la parla junt a signes. Modalitat oral-auditiva junt a una modalitat visual-gestual. Es relaciona el signe amb la parla.

- Sense ajuda. Quan és necessari un suport físic. Varien segons el nivell de simbolització o abstracció del nin que de menor a major serien objectes reals, parts d'objectes, fotografies, pictogrames i llenguatge escrit.

A continuació, esbrinarem els diversos sistemes de comunicació alternatius, anomenats SACs. Els objectius principals d'aquests seran:

- Promoure l'emissió de missatges a partir dels interessos del nen.
- Fomentar l'acte comunicatiu.
- Desenvolupar la parla funcional i espontània.
- Dotar d'un sistema comunicatiu per a les persones amb parla reduïda o nul·la.
- Possibilitar l'expressió de les necessitats bàsiques i estats d'ànim.

4.3.2. Tipus de SAC (Sistemes Augmentatius de Comunicació)

- Senyalar imatges en un tauler. Consisteix en aferrar fotografies o imatges d'accions o persones del seu entorn en un tauler. És preferible agrupar-les per categories.
- Agendes visuals. És un SAC "amb ajuda", l'objectiu del qual és anticipar al nin sobre les coses que succeiran en un període de temps determinat.
- Pictogrames. Siluetes en blanc i negre reunides en una coberta o un tauler. Molt adequat per nins de 3-4 anys.

4.3.3. Programa de comunicació total de B. Schaeffer

Té el seu origen als EEUU. Fou publicat per Benson Schaeffer l'any 1980.

El seu objectiu principal és desenvolupar, mitjançant signes, comunicació espontània, intencional i que sigui funcional, des del principi de la seva aplicació. S'ensenya al nin a dirigir-se a l'adult a través d'un signe per aconseguir el que desitja. Anteriorment, però, també haurà de cridar l'atenció de la persona a la que es vol dirigir.

Es tracta d'un programa que no dóna lloc a error en el seu aprenentatge (Rivière, A. 2000).

D'aquesta manera, el procediment d'aquest sistema es basarà en dues passes:

- Aprenentatge de la forma del signe.
- Aprenentatge de la funció inter-relacionada amb el signe après.

Per augmentar la motivació del subjecte a l'hora d'aprendre a usar el sistema, és necessari que els primers signes que aprengui a usar corresponguin a objectes o accions molt desitjades pel nin.

Cada signe té tres components:

- Una forma de la mà o les mans.
- Una posició en l'espai respecte al cos.
- Un moviment (tants com nombre de síl·labes tingui la paraula).

Aquest és un dels sistemes més emprats degut als resultats òptims. En tot cas, s'ha de tenir en compte una sèrie de preguntes com:

- Què li agrada?
- Tindrà ocasions de demanar-ho?
- El podré tenir dins l'aula?

4.3.4. PECS. Sistema de Comunicació per Intercanvi d'Imatges de Brondy i Frost, 1996

Desenvolupat per *Delaware Autistic program* per satisfer la necessitat de dotar a certes persones d'un medi per a comunicar els seus desitjos i necessitats bàsiques.

Utilitza targetes amb símbols per motivar la comunicació.

Se'ls ensenya a apropar-se a l'interlocutor i lliurar-li la targeta de l'acció o objecte desitjat.

Al principi han de ser dues persones les que l'ensenyin a usar aquest sistema de comunicació, una serà l'encarregada de realitzar l'intercanvi entre la targeta i l'objecte desitjat i l'altra serà la que li doni al nen tots els ajuts físics necessaris per realitzar-lo; convé que la persona que ha de fer l'intercanvi estigui separada físicament perquè el nen s'hagi de desplaçar per oferir la targeta. De forma gradual anirà esvaint-se l'ajuda fins que el nen sigui capaç de demanar les coses per si sol.

Les targetes van fixades a un tauler o en un quadern de comunicació.

La primera funció que es treballa és la de demanar. El nen aprèn a iniciar intercanvis comunicatius.

4.3.5. Sistema Bliss

Aquest és un sistema visual i gràfic, creat per Charles Bliss.

Es basa en l'ús de caràcters simplificats, de manera que no és necessari conèixer la lectura per al seu ús.

S'utilitzen grups de paraules amb distints colors, clarament organitzats i fàcils d'entendre pel receptor, amb la paraula escrita sota el símbol:

- Noms: taronja
- Persones: groc
- Verbs: verd
- Adjectius: blau
- Socials: rosa

El seu objectiu principal és, que després d'un aprenentatge previ, les persones amb alguna discapacitat comunicativa concreta, puguin utilitzar aquest mètode amb habilitat per mitjà de taulers d'imatges, quaderns amb recull d'imatges o sistemes informàtics especialitzats.

Per a poder fer un bon ús d'aquest sistema és necessari tant unes habilitats cognitives concretes pròpies del període pre-operatori, una acceptable discriminació visual, comprensió auditiva i visual, i, finalment, possibilitats d'indicar el símbol escollit.

4.3.6. Tipus de suport

Segons el Seminari Permanent del Centre Nacional de Recursos per a l'Educació Especial podríem utilitzar els següents criteris d'agrupament d'alumnes.

a) Model organitzatiu de grup-classe/petit grup.

En aquest model contempla la unitat del grup classe i intenta donar resposta a la individualitat afavorint situacions d'aprenentatge on es treballa en petit grup. Les activitats a realitzar en el grup classe serien les assemblees, comunicació d'experiències i explicacions col·lectives. El petit grup s'utilitzaria per a activitats de recerca.

b) Model de grups flexibles.

Amb els grups flexibles es respon a les necessitats educatives de cada alumne en les diferents àrees de desenvolupament possibilitant la seva participació activa en el grup, aconseguint els seus propis objectius. Els criteris per formar grups flexibles poden ser el nivell maduratiu, el ritme d'aprenentatge, els problemes conductuals i el nivell d'interacció amb el grup. Els alumnes podran passar d'un grup a un altre en funció dels seus propis progressos. Permet que el tutor juntament amb el mestre de suport facilitin de forma conjunta a l'aula l'aprenentatge de conceptes curriculars.

c) Model de grup-taller.

És l'equip de professors el que fixa les activitats a realitzar en cada taller. Utilitzant un sistema de rotació de tallers es garanteix que tots els alumnes passin per tots els tallers. Aquest sistema facilita el procés d'aprenentatge ja que aconsegueix una extraordinària motivació davant les diferents tasques a realitzar. Reforça també l'auto concepte i l'autoestima ja que els continguts del taller s'adapten a les possibilitats i interessos dels alumnes. Té com a especial dificultat la gran coordinació de professors i de treball en equip que requereix.

d) Suports temporals dins l'aula.

En aquest sistema el professor de suport treballa el currículum, dins de l'aula ordinària, amb l'alumne amb necessitats educatives especials. L'objectiu és permetre al professor tutor atendre al grup-classe mentre que se li garanteix a l'alumne amb necessitats fer un seguiment de l'activitat a través del suport.

e) Suports temporals fora de l'aula.

En determinades àrees o activitats (principalment les instrumentals) l'alumne amb necessitats educatives especials surt del seu grup-aula per ser atès pel professorat de suport. Aquesta atenció anirà dirigida a realitzar les adaptacions curriculars pertinents.

5. Informació recollida als centres enquestats

En primer lloc, hem de contextualitzar els centres enquestats per posteriorment conèixer els principis i metodologies que utilitzen.

En segon terme, els centres ordinaris, manifesten contextos oposats i per tan esdevé una major riquesa alhora de tractar el concepte de inclusió.

En aquest apartat es tractaran els casos actuals amb TEA, així com l'atenció a la diversitat segons el Projecte Educatiu de Centre (PEC) i la metodologia d'ambdós centres.

5.1 Context del centre Gaspar Hauser

La pàgina web (APNAB, n.d.) explica breument el funcionament d'APNAB (Associació de Pares de Nens Autistes de Balears), com l'entitat experta en Balears des de 1978 per l'atenció, educació i assistència de les persones amb TEA i les seves famílies.

El centre es percep amb programacions individuals a curt i llarg període amb ràtios de 2 a 3 nens. Les àrees que es treballen sistemàticament són cognitives, socialització (habilitats bàsiques, hàbits d'autonomia, jocs i cooperació), comunicació (llenguatge verbal i comunicació total) i motricitat (gruixuda i fina).

Cobreix totes les etapes de la vida amb els serveis descrits a continuació:

- Edats primerenques: Diagnòstic, detecció i tractament amb un gabinet multidisciplinari.
- Educació: Programes de suport a les escoles i centre d'Educació Especial.
- Vida adulta: Residència, centre de dia, programes de suport per a la integració laboral, tallers i planificació de la vida adulta.
- Suport a les famílies i servei d'oci i temps lliure.

Com hem esbrinat al marc teòric existeixen diferents graus dins la patologia, es per això que els serveis de Gaspar Hauser donen respostes diverses depenent de la gravetat del dèficit eliminant possibles trastorns de conducta i comptant amb suports des del Extens fins l'Intermitent.

En l'apartat de vida adulta, APNAB oferta el Servei de Centre de Dia, on treballen la Ceràmica i la realització de Telers, sempre en grups reduïts amb una ràtio de 6-7 usuaris per cada 2 monitors. Els ítems que es treballen són els següents:

- Salut i seguretat
- Autonomia
- Habilitats a la llar
- Comunicació
- Higiene personal
- Habilitats socials
- Ús de la comunitat
- Autoregulació
- Habilitats acadèmiques
- Oci
- Inserció laboral

És important continuar amb l'ensenyament de Pautes Comunicatives per tal de fomentar les Relacions Socials i l'Autonomia de l'adult.

Es realitza un informe trimestral per tal d'observar les destreses o mancances dels usuaris i així poder oferir respostes individualitzades.

La integració al món laboral es realitza en la mesura del possible, depenent del perfil de l'usuari. Actualment hi ha 3 usuaris que treballen realitzant manutencions al Galatzó, fet que suposa un augment considerable de la pròpia autoestima i adquisició rellevant de l'autonomia personal.

El servei de Residència (220 dies i 365 dies a l'any) dona suport a les persones amb dèficit més agreujat. La ràtio es de 2 educadors per cada 5 usuaris. Avui en dia compten amb 15 usuaris.

A la Residència sempre hi ha una plaça de Respir, places que s'aniran incrementant a través de consens amb l'Administració Pública, per a estades curtes per a aquells usuaris que ho necessitin de manera puntual i no estiguin atesos de forma permanent en aquest Servei.

Disposa d'un habitatge tutelat que pot atendre en un règim normalitzat i inclusiu a aquelles persones amb autisme susceptibles de rebre suports de menor intensitat.

L'Escola de Pares, ajuda a preparar a les famílies, en l'aspecte psicològic i tècnic. també a comprendre i formar part activa del tractament del seu fill i oferir suport incondicional al procés d'ensenyança.

Per altre banda, APNAB porta més de 15 anys oferint el servei d'oci i temps lliure. Consisteix en escoles d'estiu ubicades al Centre Sagrat Cor; Campus de Sant Josep Obrer; el Centre Educatiu i de Lleure de la localitat de Santa Eugènia, el Poliesportiu de Sant Ferran, etc. Romanen obertes durant els mesos de juliol i agost per a tots aquells usuaris i les seves famílies que considerin oportú seguir acudint al Centre i realitzar en el període de vacances aquelles tasques i activitats que puguin seguir contribuint al desenvolupament personal dels seus fills.

Els serveis d'atenció a nivell Educatiu oferta quatre modalitats Educatives (APNAB, n.d.)

1. Centres específics: Són per a aquells alumnes amb més necessitat de Suports Generalitzats.
2. Asce's: Significa Aules d'Integració ubicades en centres ordinaris.

Actualment comptem amb 10 Aules d'Integració ubicades en els següents escoles:

CC Ramon Llull (Andratx)

3 aules en CC La Salle

3 aules en CC Sagrat Cor

CC Sant Vicenç de Paül (Coll d'en Rabassa)

CC Corpues Crhistie

CC Sant Josep Obrer

3. UVAIs: Les UVAIs, Unitats Volants d'Ajuda a la Integració, són suports puntuals i específics per a l'alumnat amb TEA escolaritzat en aules ordinàries.

4. Escolaritat combinada: Per l'alumnat que necessita compartir diferents suports en ambdós centres (centre ordinari i centre Gaspar Hauser).

Per finalitzar, Gaspar Hauser compta amb un servei de formació, investigació i divulgació des de fa 15 anys, on es duen a terme Seminaris de Formació tan per estudiants com per professionals. Col·labora i participa en xerrades, conferències, congressos, jornades a l'Estat Espanyol i Llatinoamèrica, en la qual l'objectiu principal és la divulgació i millora d'aquells coneixements sobre les persones amb autisme i les seves famílies.

5.1.1 Principis del centre Gaspar Hauser

Com he citat anteriorment, el centre Gaspar Hauser va ser impulsat per Maribel Morueco amb el suport de Angel Rivière i Associacions com GAUTENA.

Per aquest motiu trobo rellevant fer menció als annexes dels 20 conceptes fonamentals d'Angel Rivière, els quals parlen en primera persona sent la veu del nen amb TEA.

Seguidament als conceptes de Angel Rivière trobarem la carta dels Drets de persones amb autisme (*Adoptada pel Parlament Europeu el 9 de Maig de 1996*), els quals guia els principis de l'Associació (APNAB, n.d.).

Els principis fonamentals de la entitat es donar resposta en totes les etapes de la vida als nens diagnosticats amb TEA, afavorint les diverses capacitats com:

- Relació social.
- Comunicació.
- Capacitat cognitiva.
- Integració en la societat.
- Fomentar l'autonomia.

L'objectiu és formar les competències oportunes i guiar als centres ordinaris amb pautes de treball comunes i adients.

5.1.2 Metodologia del centre Gaspar Hauser.

El principi fonamental del centre es base en una estructura de treball organitzada, tal com senyala Rivière (2000), consisteix en organitzar i estructurar l'aula en dos camps:

1. Organització espacial.
2. Organització temporal.

La estructura ambiental sobretot en tractaments primerencs és primordial per tal de cobrir les necessitats bàsiques del nen amb un espai previsible on l'anticipació és el motor de la dinàmica de centre. D'aquest mode, l'aula està distribuïda amb les següents seccions:

- Racons: Treball, joc, contes, etc
- Zones específiques d'informació: Agenda, demandes, agenda de treball.

La organització temporal afavoreix a minvar les angoixes dels alumnes.

“Como señaló Watson (1989) “crear una situación altamente predecible es en ese sentido, comprensible”, es decir, predecir el futuro es comprender los acontecimientos que nos van a suceder. La predicción es comprensión. La mejor forma de ayudar a un niño pequeño autista a comprender los acontecimientos que va a vivir, es anticiparle, avisarle, al fin al cabo, hacerle llegar información que pueda entender sobre sus próximas vivencias”.

Al centre Gaspar Hauser trobem diferents tipus de suports:

- Generalitzat (suport constant).
- Intermitent (suport per començar la tasca, per exemple).
- Limitat (suport de forma puntual)
- Extens (suport en la majoria de les ocasions).

Pel que fa a la metodologia utilitzen sistemes alternatius per potenciar la comunicació com:

- SAC
- PECS
- Comunicació total de Shaeffer

La pàgina web del centre afirma que la proposta més idònia, en la majoria dels casos, és la utilització de SAC, per tal de desenvolupar l'acte comunicatiu de les persones amb autisme.

La metodologia té com a objectiu la funcionalitat del llenguatge, l'espontaneïtat i sobretot la generalització de la comunicació.

Els sistemes de comunicació poden tenir diferents usos depenent del perfil de l'alumne (APNAB, n.d.):

- Forma alternativa a la comunicació oral.
- Forma augmentativa per ampliar el llenguatge oral, millorar la seva articulació i facilitar-lo.
- Forma provisional de comunicació per afavorir la comprensió.

La primera funció que es treballa és la de demanar. El nen aprèn a iniciar intercanvis comunicatius i apropar-se a l'interlocutor amb les imatges de les seves demandes. Utilitzen taulells amb les imatges o quaderns de comunicació.

Les activitats son realitzades baix els següents criteris:

- Activitats breus (el temps va augmentant segons la capacitat d'atenció de l'alumne).
- Demandes Clares i senzilles.
- Funcionals aprofitant les rutines diàries.
- Gratificants, ja que parteixen dels desitjos dels alumnes essent la pròpia activitat un reforç.
- Amb un principi i un final estipulats de forma clara.

Es tracta d'un programa d'aprenentatge sense error, és a dir, no es tracta d'un aprenentatge basat en assaig-error.

Pel que fa a l'aprenentatge de la comunicació total inicien el programa mitjançant un mètode d'encadenament cap enrere, és a dir, es dona l'ajuda total fins que el nen ha adquirit el signe i pot ser autònom.

“Ensenyem una funció que consisteix a usar una relació interpersonal de caràcter imperatiu: realitzar una acció específica (el signe), dirigida a una persona, i amb la intenció que aquesta li doni una cosa desitjada”.

“D'aquesta manera el nen relaciona el fer el signe amb l'obtenció del desitjat, ja que ho aconsegueix de forma molt eficaç (sempre i ràpidament). Així es converteix en un agent actiu per aconseguir el que desitja, fomentant l'espontaneïtat i la generalització. Li ensenyem que pot regular el món de les persones usant signes”.

5.2 Context del centre CEIP Sa Marina

CEIP Sa Marina, es un centre relativament novell situat al municipi de Lluçmajor. Tot i tenir una certa diversitat encara es tracten els documents de centre per atendre'ls.

Els trets d'identitat del centre són (Ceip Sa Marina, n.d.):

Escola participativa i comunicativa

Escola humanista

Llengua d'aprenentatge (llengua vehicular catalana).

Laica

Inclusiva

Coeducació i solidària

Autonomia de l'alumne

5.2.1 Atenció a la diversitat: CEIP Sa Marina.

Els continguts del Projecte Educatiu de Centre són la base per al desenvolupament de totes les eines i instruments de planificació i d'organització del centre.

Aquest Projecte Educatiu va esser elaborat amb la participació de la Comunitat Educativa i aprovat pel Consell Escolar en data 14 de març de 2013.

Entenen l'alumne com un infant capaç, autònom, amb una personalitat pròpia i per tant els eixos d'atenció a la diversitat són:

- Respectar el ritme i les característiques de cada nin/nina, potenciant les seves

habilitats i atenent les seves dificultats tant d'aprenentatge com de relació.

- Que sàpiguen escoltar amb tots els sentits, desenvolupant empatia cap als altres, coneixent els seus interessos, les seves necessitats.
- Que aprenguin a conèixer-se i acceptar-se tal com són, amb les seves capacitats, i a superar-se en la mesura de les seves possibilitats.
- Que valorin les diferències, les acceptin i les respectin. Fomentant la paciència, la humilitat, l'amistat.
- Que siguin tolerants, aprenent a conviure i a compartir, aprenent els uns dels altres.
- Que respectin les cultures que conviuen al nostre centre, valorant la riquesa que això significa, oferint la nostra cultura però respectant sempre la dels altres.
- Que aprenguin a defensar els drets i interessos personals des del diàleg i el consens, gestionant els conflictes.
- Que valorin que cada un pugui fer el seu camí, en companyia dels altres i dels mestres que els guien en el seu aprenentatge.

5.2.2 Aula ASCE

Actualment, ja no compta amb l'aula ASCE (en el seu dia era l'únic col·legi públic amb aquesta aula d'inserció), degut a conflictes de tramitació amb la conselleria. Avui en dia, no consta cap alumne amb TEA. Per aquest motiu a l'apartat d'atenció a la diversitat es tractarà de forma resumida i segons la metodologia que acomplia per cobrir les necessitats específiques dels alumnes amb autisme.

El centre, al seu dia, al tenir dos alumnes amb TEA (germans bessons), els quals presentaven un retard maduratiu sever, decidiren efectuar la tramitació corresponent de les aules específiques per tal de dur a terme una inclusió progressiva i acomplir una major qualitat en les necessitats dels alumnes. Mentrestant es realitzava la tramitació burocràtica per a l'adquisició de l'espai, el centre Gaspar Hauser va dotar al centre ordinari d'una tutora especialitzada en autisme. D'aquesta manera els recursos humans (PT, AL) es destinaven a la diversitat del centre.

A finals del curs acadèmic, després d'oferir aquest servei (aula ASCE), la Conselleria va negar l'autorització d'aquest espai, ja que tan sols es poden realitzar a escoles concertades i no públiques. Es va lluitar per aconseguir el Conveni pertinent.

La trajectòria dels dos alumnes era la següent:

No foren escolaritzats a Educació Infantil i un cop observaren les dificultats que presentaven foren matriculats al centre Gaspar Hauser, on es va fer patent el diagnòstic i la derivació al centre ordinari.

Els dos alumnes de 6 anys (cas A i cas B), rebien suport individualitzat a l'aula específica on es treballaven hàbits, autonomia i rutines diàries. Es destinaven a les aules ordinàries en classes com psicomotricitat, plàstica, música, assemblea matineria i desenvolupaments de tasques de projectes. El suport era constant, ja que no presentaven capacitats comunicatives.

En el cas A, no presentava cap estímul cap als seus iguals i no era conscient del seu entorn. Normalment, manifestava crisi d'ansietat on eren habituals autolesions.

Pel contrari, en el cas B, es sentia part grup essent protegit pel seus iguals tot i que jugava sol.

Finalment, els dos alumnes foren destinats a un centre concertat al Coll de'n Rabassa, on la seva situació es va anar agreujant fins arribar a la inserció en un centre de menors.

El centre declara, que en el cas de tenir un alumne amb TEA, afavoririen obtenir els suport oportú però no tornarien a intentar tenir el recurs de l'aula específica, tot i que creuen que és el millor recurs per dur a terme una inserció adequada a l'aula.

5.2.3 Metodologia CEIP Sa Marina

L'aprenentatge es base en el constructivisme a partir d'una ensenyança globalitzada on es prioritza el treball cooperatiu a partir de projectes.

Pel que fa als alumnes diagnosticats amb el trastorn de l'espectre autista, la metodologia que es duia a terme era el conductisme.

A l'aula específica al tractar-se de personal derivat del centre Gaspar Hauser es seguien les mateixes pautes de treball com:

- Racons: Treball, joc, contes, etc
- Zones específiques d'informació: Agenda, demandes, agenda de treball.

Pel que feia a la metodologia utilitzaven sistemes alternatius per potenciar la comunicació com:

- SAC
- PECS
- Comunicació total de Shaeffer

El contacte amb el centre Gaspar Hauser era precària tot i que s'equilibrava al treballar amb les mateixes metodologies.

Per finalitzar, la inclusió a l'aula es feia en un 50% en la mesura del possible.

5.3 Context del centre CEIP Felip Bauçà

L'escola Felip Bauçà, situada a Palma, és un centre públic d'educació infantil i primària. Té dues línies i la ràtio acostuma a situar-se al voltant dels 23 ó 24 alumnes, tot i que en el cas de primer cicle el nombre d'alumnes és superior.

Els trets d'identitat del centre són (Ceip Felip Bauçà, n.d.):

Aconfessionalitat.

Llengua d'aprenentatge (llengua vehicular catalana).

Pluralisme i valors democràtics.

Coeducació.

Gestió institucional.

El centre manifesta un alt nombre de diversitat que inclou tan alumnes amb necessitats educatives especials o alumnes amb mancances a nivell comunicatiu (alumnes nouvinguts, diverses ètnies i absències escolars).

Actualment hi consten dos alumnes amb TEA, un al primer cicle (cas C) i un al segon cicle (cas D).

5.3.1 Atenció a la diversitat: CEIP Felip Bauçà.

Segons el Programa d'Atenció a la Diversitat, l'escola compta amb un Grup de Suport format per :

- una professora de Pedagogia Terapèutica
- una logopeda

- una professora d'Atenció a la Diversitat (compensació lingüística)
- una professora d'Atenció a la Diversitat (compensació educativa)
- el Cap d'Estudis que organitza i supervisa tot el programa.

Així mateix la resta del professorat disposa d'unes hores dedicades a donar suport individual o en petit grup.

L'escola també compta amb la col·laboració d'un EOEP format per una pedagoga i un assistent social que assisteixen al centre una vegada per setmana.

El Programa d'Atenció a la diversitat del centre contextualitza la situació soci econòmica actual:

“Per plantejar-nos el programa d'atenció a la diversitat de la nostra escola hem de tenir en compte necessàriament el context sociocultural del nostre alumnat.

Ara mateix tenim més del 30% de nins i nines immigrants procedents de 18 països diferents que han arribat a Mallorca aquests darrers anys. La resta dels infants pertanyen majoritàriament a un nivell econòmic i cultural baix i són castellanoparlants”.

“Per tant ens pareix molt necessari idear estratègies compensadores a nivell de tot el Centre per apropar en la mesura que puguem les oportunitats educatives de tots aquests nins i nines als d'altres contextos menys problemàtics. En general creiem que és imprescindible que rebin una atenció més individualitzada de la que tal vegada demanden altres nins amb un ambient familiar més estimulant i amb més possibilitats”.

Segons la memòria de l'any 13/14 del col·legi CEIP Felip Bauçà, els aspectes que defineixen el context del centre i que per tant condicionen tota la tasca que s'ha de fer al llarg del curs són els següents:

“Gran mobilitat d'alumnat, que incideix en la constitució dels diferents grups classe així com en les seves dinàmiques. Tenint en compte la experiència és un factor que determina i molt tant la feina de classe i dels tutors com els resultats obtinguts. Aquest any hem tingut 36 baixes i 27 altes. No es comptabilitzen les matrícules fetes en període ordinari o les baixes dins del mes de setembre que ja no començaren el curs encara que aquestes incorporacions també suposen grans canvis en la constitució i dinàmica dels grups”.

Aquest factor, fa que la tasca tant de tutor com la de mestre de suport sigui més difícil, ja que les baixes o les absències constants per part de l'alumnat fa que els alumnes vagin endarrerits en competències bàsiques de les àrees. Existeix un nombre elevat d'alumnes d'ètnia gitana, els quals els pares no ofereixen la importància adient a la educació i per tant, el recolzament educatiu és pràcticament baix.

El programa d'atenció a la diversitat (PAD) parteix d'una avaluació inicial, sigui una prova de nivell al inici del curs, una avaluació de logopèdia, un diagnòstic psicopedagògic concret o una prova de llengua catalana.

Segons el Pla d'Actuació d'Atenció a la Diversitat, es formulen avaluacions inicials que es realitzen amb tots els nins i nines. Altres proves més específiques, es solen realitzar a demanda dels tutors i de forma més infreqüent dels pares o altres institucions. Per norma general es canalitzen les demandes al Cap d'Estudis, que deriva els alumnes als especialistes. Aquests són els que decideixen, basant-se en els diferents resultats de les proves i altres criteris (per exemple socials), si l'alumne ha de rebre o no suport específic.

Segons indica el PEC:

“L'alumnat presenta poca motivació, ja que l'ambient soci familiar que els envolta no sempre pot recolzar les actuacions escolars”.

“En els diferents grups classe, es donen diferències significatives quant a nivell d'aprenentatge, la qual cosa determina la necessitat de fer grups de reforç i un suport especial també per als alumnes d'incorporació tardana”.

“L'alumnat està molt influenciat pels mass media i a vegades en diverses situacions mostra agressivitat i manca de creativitat”.

Tenint en compte aquest tres apartats, assignatures com Ciutadania són imprescindibles en aquest context alhora de treballar valors, drets, empatia, etc.

5.3.2 Context de l'aula

Primer cicle

L'aula consta de 25 alumnes, dels quals 6 d'ells són NESE, 3 NEE i 12 presenten dificultats en l'aprenentatge per diversos motius socials. Per aquest motiu es realitzen agrupaments flexibles heterogenis amb una base d'homogeneïtat. Les absències són comuns sobretot en alumnes d'ètnia gitana, el qual provoca un desfàsament a nivell acadèmic important.

Cas C: primer cicle

L'alumne fou matriculat al centre a Educació Infantil, on es varen detectar les dificultats comunicatives i cognitives. Es procedí al seu diagnòstic juntament amb el centre Gaspar Hauser, qui actualment fa el seguiment oferint pautes de treball i reunions trimestrals. Per al curs 2015/2016 s'està valorant canviar l'escolarització al centre Gaspar Hauser, tot assistint determinades hores al centre CEIP Felip Bauçà (servei escola combinada).

El següent cas, presenta dèficits en la comunicació (llenguatge inconnexa), ecològies i autolesions (es mossega els dit índex amb força fins arribar a la deformació de la pròpia extremitat). No obstant, la integració amb els seus companys és notòria, ja que el dirigeixen en les activitats i el protegeixen. L'alumne es sent part del grup, per tant poder dir que es conscient del seu entorn, tot i que al pati juga sol (és un nen amigable que desprèn felicitat).

En aquest cas, són necessàries les adaptacions curriculars significatives en totes les àrees excepte dibuix.

Els recursos materials que s'utilitzen són el quadern viatger (intercanvi d'informació amb la família) i llenguatge simple (demandes clares i curtes).

Els suports es realitza fora i dintre de l'aula. Fora de l'aula s'efectua amb agrupaments flexibles (4 hores de Català i 3 hores de Matemàtiques). Dintre de l'aula es realitza amb el mestre de suport durant 8 hores lectives a les assignatures de Medi, Matemàtiques i Física.

El centre ha rebut poc suport per part de la família, ja que fins a l'actualitat no han assumit la gravetat del diagnòstic.

Suport fora de l'aula amb l'especialista d'atenció i Llenguatge (AL)

L'especialista realitza 3 sessions setmanals amb el cas C (2 sessions individuals i 1 amb un company amb dificultats d'aprenentatge).

Fa tres anys que l'especialista treballa amb el cas enfocat a la comunicació funcional.

El primer any, al presentar una comunicació pobra (ecolàlies i parla inconnexa), l'aprenentatge anava dirigit a les necessitats personals (comunicació, sentiments).

El segon any encarava la comprensió del llenguatge a partir d'expressió amb dibuixos (pictogrames) a nivell semàntic, pragmàtic i formal.

A l'actualitat, es treballa la comunicació (comprensió de qüestions: què, qui, on, etc.), expressió en context més ampli (conceptes bàsics: gran-petit) i reduir verborrea.

Segons l'informa de AL de l'any 2014/2015, l'alumne té dificultats en la comunicació a nivell formal amb el Llenguatge gramatical (falta de concordança de gènere, nombre, ordre sintàctic i nexes).

Les àrees que es treballen són (Sbert, M. 2014/2015):

- Nivell expressiu/produccions espontànies.
- Funció instrumental (satisfacció de necessitats).
- Funció reguladora (control de la conducta vers als seus companys).
- Expressió de sentiments.
- Funció informativa (expressió de situacions quotidianes).
- Funció autoreguladora (verbalitzacions durant les activitats).

Context de l'aula

Segon cicle

L'aula consta de 20 alumnes, dels quals 5 manifesten Necessitat educatives de suport especial (NESE) i 1 NEE. També consta de 2 alumnes nouvinguts que no comprenen l'idioma vehicular de l'aula i 2 casos d'ètnia gitana amb absències que provoquen desfasament curricular.

Cas D (segon cicle)

El següent cas és una derivació del centre Gaspar Hauser. Actualment no es fa cap seguiment degut a que la subvenció del servei es realitzava als inicis i actualment es tracta d'un servei privat.

Segueix el ritme de la classe i per tant no ha estat necessari formular adaptacions significatives.

Tot i que pot seguir el ritme del grup-classe presenta conductes obsessives (aixecar-se i mirar per la finestra, el temps que té per realitzar les activitats, perseveració amb la agenda escolar i l'assignació de notes numèriques). Per altre banda són habituals les estereotípies i frustració davant activitats que li son dificultoses. La tutora afirma que és seria necessària una persona de suport dins l'aula durant la tota la jornada lectiva pel fet que manifesta mancances en hàbits de treball.

La especialista d'Atenció i Llenguatge ofereix el suport de 2 hores setmanals per treballar conceptes com la relació amb els altres i reducció de conductes obsessives.

Al contrari del cas anterior, no es relaciona amb els seus companys i la integració és escassa, ja que els seus iguals no interactuen amb ell.

El suport es duu a terme dins l'aula (suport 2 sessions la setmana per part de PT) i fora de l'aula, on es realitzen agrupaments flexibles (5 alumnes), per tal de donar respostes més individualitzades al grup en les àrees de:

- Llengua catalana (3,5h setmanals amb la mestra de suport).
- Matemàtiques (1,5h. Amb la mestra de suport)

5.3.3 Metodologia CEIP Felip Bauçà

Cas C (primer cicle)

La tutora treballa amb metodologies semblants a infantil per poder cobrir les diverses necessitats de l'aula, com per exemple:

- A partir de l'experimentació.
- Racó de contes.
- De forma activa.

- Recursos visuals a l'aula (calendari, horari, estacions, abecedari, etc.).
- Realització de petits projectes.
- Treball en petits grups.
- Activitats de duració reduïda.

El recurs utilitzat tan per la tutora com la AL és el quadern viatger, on s'anoten els avanços de l'alumne i les comunicacions amb les famílies. És la AL l'encarregada de focalitzar els aprenentatges cap a la comunicació funcional i ho fa a partir de jocs com per exemple seriacions d'historietes.

Cal senyalar que al canviar de cicle, cada dos anys, es canvia el tutor.

Cas D (segon cicle)

El fet de seguir el ritme de la classe i les corresponents competències curriculars no s'apliquen metodologies específiques, tan sols anticipacions verbals de les activitats i l'horari de forma visual a l'aula.

Per tal de donar suport a la tipologia diversa de l'aula es fan agrupaments flexibles heterogenis.

La especialista treballa a partir de pictogrames l'expressió de sentiments i empatia.

6. Conclusions

En el següent apartat es tractarà l'anàlisi de les entrevistes realitzades als centres com reflexions del marc legislatiu actual (LOMQE) amb el principi de la integració social dels alumnes amb TEA.

Per altre banda, s'oferiran propostes de millora dintre del marc educatiu.

6.1 Anàlisi de l'entrevista al personal docent del centre Gaspar Hauser

Un dels aspectes comuns als centres entrevistats és la manca de recursos destinats per part de la Conselleria i les retallades que han sofert al llarg d'aquests darrers anys.

La cap d'estudis del centre, opina que amb la instauració de la LOMQE es farà un retrocés amb la integració dels alumnes amb necessitats específiques.

El fet de no poder implantar aules ASCE's en centre públics afavoreix a la privatització de serveis adients per pal·liar la patologia esmentada.

Tan els serveis com les metodologies usades al centre ofereixen respostes significatives a la diversitat, proveint de progressos funcionals a l'alumnat. Les ràtios reduïdes (4 o 5 alumnes) ajuden a la comprensió dels conceptes i a la prevenció d'angoixes. L'ídoni seria poder traslladar aquests serveis als centres públics i realitzar una integració més amplia.

Malgrat el baix nombre d'usuaris que gaudeixen de la integració al món laboral, cal dir que en les properes generacions es veurà augmentat degut al treball previ de la entitat. Per tant, els usuaris que han pogut aprofitar la formació i equilibrar conductes socials adquiriran noves oportunitats en l'àmbit professional, en la mesura del possible.

Per altre banda, el seguiment que ofereix el centre als centres ordinaris es precari. En ambdós centres entrevistats, es realitzava una entrevista trimestralment on s'atorgaven pautes de treball.

Per concloure, tot i que molts alumnes provenen del centre Gaspar Hauser, un cop es deriva l'alumne al centre ordinari no es cedeix el material de treball utilitzat fins aleshores (PECS, agendas visual, etc.). Tenint en compte la dificultosa progressió dels aprenentatges als alumnes amb TEA i de les reticències als canvis que solen mostrar, factors com aquests són decisius per treballar d'una forma comuna i amb èxit.

6.2 Anàlisi de les entrevistes al personal docent del centre CEIP Sa Marina.

Primerament, cal dir que els alumnes que presenten dificultats específiques d'aprenentatge com l'autisme es veuen afavorits per la metodologia del centre (el constructivisme a partir de projectes), en el sentit que poden incorporar-se en tasques específiques dels projectes potenciant les capacitats de cada alumne i respectant el ritme d'aprenentatge individual. Alguns dels avantatges de la metodologia són:

- El professor no realitza classes magistrals sinó que té el rol de guia.
- Realització de suports més inclusius, on el mestre de suport treballa juntament amb el tutor amb grups reduïts dins la mateixa aula (aquest factor depèn del perfil de l'alumne).
- Els alumnes autoregulen els seus propis aprenentatges a partir dels seus interessos.
- Es treballa la resolució de conflictes amb els companys a partir de les activitats cooperatives.
- Implicació i motivació amb les tasques.
- Major grau d'acceptació de diferències al grup-classe.
- Valoració de les capacitats individuals de cada alumne.
- Aprenentatge significatiu.
- Desenvolupar un esperit crític a partir del diàleg.
- Globalització dels aprenentatges.
- Filosofia 3/18: Fomenta la relació entre iguals.

Un conflicte comú als dos centres és la falta de recursos per oferir aprenentatges adients als alumnes amb dificultats, com també les precàries reunions amb el centre Gaspar Hauser (reunió trimestral). Si es realitzés un seguiment més exhaustiu, és més, si la Conselleria oferís al centre Gaspar Hauser els recursos necessàries per realitzar els seguiments adequats, els alumnes amb TEA i les respectives famílies farien un canvi notori en diferents àmbits, com per exemple:

- *Pautes de treball a les famílies:* s'ha observat que moltes famílies no tenen la informació o el suport psicològic necessaris. La família del centre Ceip Sa Marina tot i ser d'un context social mitjà, necessitaven urgentment un suport psicològic i unes pautes de treball equiparables al centre Gaspar Hauser, per tal d'observar avanços

significatius en els seus dos fills. Opino que si els alumnes haguessin pogut establir-se al centre ordinari de forma permanent, efectuant la integració a l'aula amb el recurs de l'aula ASCE, els dos alumnes haguessin prosperat de forma considerable.

- *Metodologies específiques*: Ceip Sa Marina, disposava d'una professora especialitzada i derivada del centre específic però els centres públics avui en dia no obtenen la normativa per crear serveis com l'aula ASCE, és per això, que les metodologies a vegades no estan enfocades a suplir la patologia. És important seguir un mateix fil conductor utilitzant els recursos més adients.
- *Funcionalitat dels aprenentatges*: En els casos més severos els aprenentatges són molt progressius. No es tracta tan sols de que l'alumne estigui dins l'aula sinó que es fomenti la relació/comprensió entre els iguals, així com l'establiment de pautes conductuals que afavoreixen l'estabilitat emocional de l'alumne.
- *Formació al personal docent*: S'ha observat que el personal docent no té cap tipus de formació respecte a alumnes amb TEA, a no ser que ho realitzi de forma autònoma o a partir de cursos de la Conselleria. Seria considerable treballar conjuntament amb el mestre de suport i així proporcionar una inclusió més favorable.
- *Formació als mestres de suport*: Els mestres de suport tenen coneixements superficials de tipologies o trastorns però seria necessari ampliar-los per donar resposta als alumnes esmentats, ja que existeix un ampli ventall de característiques en els diferents graus de la patologia .
- *Gestió dels conflictes*: Un seguiment ampli amb el centre Gaspar Hauser o altres entitats fomentaria la resolució de possibles conflictes o dubtes pal·liant les angoixes dels alumnes amb TEA.
- *Projecte de vida cap a la inclusió de l'alumne*: Al potenciar la inclusió a l'aula permetria que la societat anés progressant cap a una integració de les persones que pateixen aquesta patologia i oferirien respostes a nivell d'inserció laboral.

Un dels aspectes a destacar és que tot i que els alumnes provenen del centre Gaspar Hauser i se'ls hi ofereix unes pautes de treball, no realitzaren un intercanvi de recursos materials com per exemple els diaris visuals utilitzats amb l'alumne. Considero, que el material de treball s'hauria de bescanviar al tractar-se d'alumnes als qui els processos d'aprenentatge tan a nivell cognitiu com comunicatiu és tan progressiu i sobretot pel fet de mostrar reticències als canvis.

Actualment , el centre consta amb 16 alumnes NEE i 56 NESE amb l'únic recurs d'una PT i una AL. La cap d'estudis constata que independentment del canvi en les lleis educatives han sofert una retallada de recursos tan econòmics com humans. Per tant l'evolució dels recursos va minvant tot i que l'escola va ampliant les seves ràtios.

6.3 Anàlisi de les entrevistes al personal docent del centre CEIP Felip Bauçà.

Primer de tot, voldria destacar la petició que es realitza a la memòria del centre en l'apartat dels Agrupaments, la qual és la següent:

“Tenint en compte les particularitats del nostre centre, volem tornar reflectir la necessitat que tindria el centre de reduir les seves ràtios donades les característiques del nostre alumnat, permetent treballar amb grups menors d'alumnes”.

Aquesta mesura, considero que procuraria una atenció més adient a la diversitat que es troba a l'aula, així com uns resultats acadèmics més positius.

Per altre banda, les aules de logopèdia i la de suport terapèutic són de mesura reduïda i amb nuls recursos tecnològics, els quals podrien fomentar l'aprenentatge significatiu i individualitzat que necessiten.

En el cas C (primer cicle), es debatia refer el curs de primer degut a la baixa adquisició de les competències bàsiques. Finalment es va optar per conservar el vincle amb el seu grup d'iguals, tot i que l'any vinent s'optarà per l'escolarització combinada.

Considero que refer el curs i perdre la connexió amb els seus companys quan la relació és òptima hagués estat un error, en tot cas, s'han de fer ús de metodologies com les aplicades al centre Gaspar Hauser, i així l'alumne podria prosperar i establir-se al centre públic potenciant una integració social de qualitat. Caldria treballar dins l'aula aprofitant les situacions quotidianes i la interacció amb els companys. És cert, que els recursos són ridículs si es té en compte la envergadura del perfil de l'alumnat però possiblement manca la cohesió de l'equip docent i la formació en metodologies específiques.

El fet de treballar la comunicació a partir de seriacions d'historietes aliens a l'alumne, fa que no globalitzi els aprenentatges. Cal treballar des d'aspectes propers a l'alumne fins arribar posteriorment a l'abstracció i no al contrari. Falten recursos metodològics com targetes de comunicació, racons de treball o racons de demandes etc.

El fet de canviar el tutor cada dos anys tampoc afavoreix als alumnes amb TEA entre d'altres. En primer lloc, el perfil de l'alumnat amb TEA normalment es mostra reticent als canvis i en segon lloc, no existeix un fil conductor dels aprenentatges, per tant no es d'estranyar la possibilitat de recessions en l'adquisició de conceptes als alumnes diagnosticats amb autisme.

Substituir el tutor cada dos anys, refer un curs o canviar de centre (escola combinada), esdevenen alteracions conductuals en qualsevol nen de 7 anys. El cas C mostra empatia pels seus companys i es estimat i considerat part del grup, per tan s'hauria de valorar l'estabilitat de l'alumne i apostar per noves eines, recursos i metodologies. Evidentment, tornem a parlar de la manca de recursos i formació. És imprescindible la formació del tutor, mestre de suport i Audició i llenguatge de les tipologies de l'alumnat i les metodologies que s'usen a l'actualitat.

Un aspecte positiu és el treball de la tutora, la qual intenta adaptar els continguts per afavorir a tot l'alumnat.

Una de les anècdotes que em va explicar la tutora fou:

Es realitzava un petit projecte de reciclatge, on els alumnes en petit grup (els alumnes elegien als components del grup) havien de construir una joguina amb materials de rebuig.

L'alumne amb TEA, fou seleccionat al grup ràpidament. La sorpresa fou que el grup decidí construir un camió (objecte de perseverança de l'alumne amb TEA).

Al finalitzar la joguina, l'alumne jugava joiós per la classe amb el seu camió construït cooperativament.

Em va commoure l'anècdota pel fet de la gran integració al grup de l'alumne. Tot i les seves mancances comunicatives, existeix una consciència amb l'entorn que s'hauria d'impulsar.

El desavantatge és, que l'espai resulta saturat d'estímul visual, els quals no beneficien a les possibles crisis que sofreix l'alumne en qüestió. Seria necessari estructurar l'espai i tenir a disposició únicament les imatges que utilitzin.

Durant les hores de Llengua anglesa, l'alumne no obté suport. El mestre continua amb el ritme habitual de la classe i l'alumne amb TEA sol autolesionar-se repetidament per l'angoixa i incomprensió del seu entorn. Normalment es realitzen fitxes d'escriptura i dibuix. Penso que es podrien aprofitar les hores de llengua anglesa per oferir suport en altres àrees (treball amb la AL, treballar amb la PT competències comunicatives bàsiques, etc.).

Pel que fa al cas D (segon cicle), opino que els recursos de suport haurien d'anar destinats al treball dins l'aula aprofitant les situacions diàries i sobretot la interacció amb els seus companys.

Durant el meu treball com a vetlladora en un centre privat, el suport consistia a oferir les ajudes oportunes dins l'aula i fomentar el joc amb els seus iguals al temps del pati. Aquest treball feia que l'alumne s'integrés dins l'aula i adquirís pautes socials. Per altre banda, els companys comprenien en certa mesura la patologia ajudant-lo en la mesura del possible.

Per tant, crec fermament que si es treballessin pautes socials dins i fora de l'aula reduiria substancialment les crisis de l'alumne.

La tutora constata que els pares presenten un baix nivell intel·lectual amb risc d'exclusió social. El poc suport psicològic que reben juntament amb la manca d'informació per gestionar els conflictes del seu fill fa que la situació empitjori, com diu la tutora i es transcriu als documents de centre, *"l'alumne s'està convertint en un petit tirà"*. Es necessària un suport psicològic a les famílies on es citi el treball de l'aula i s'ofereixin pautes.

En conclusió, és indispensable la contribució de recursos tan materials, humans i formatius tan en els centres com a les respectives famílies per part de la Conselleria d'Educació, per oferir una ensenyança de qualitat i un integració realista dels alumnes amb TEA.

6.4 Conclusions del Marc legislatiu a l'actualitat.

Segons el Ministeri d'Educació i Cultura (BOE), la LOMQE és:

"Conjunt de mesures que pretenen millorar les condicions perquè tots els alumnes puguin adquirir i expressar els seus talents i aconseguir el seu ple desenvolupament personal i professional, com a suport de la igualtat d'oportunitats".

La nova Llei Educativa mostra certes ambigüitats i sembla contradir-se en certs aspectes relatius a la diversitat de l'aula amb els paràgrafs següents:

"Principis pedagògics: Es tindrà en compte la diversitat de l'alumne amb l'atenció individualitzada i prevenció de dificultats utilitzant mecanisme de reforç".

Tot i que la nova Llei afirma que tindrà en compte la normalització i inclusió de la diversitat, en cap moment especifica quins mecanismes de reforç s'aplicaran per a atendre a l'alumnat amb dificultats.

No obstant cita:

“S’aplicaran Mesures adaptatives per a l’alumnat amb necessitats educatives especials: l’alumne accedirà al curs o etapa següent sempre que es consideri que ha superat els objectius de l’etapa, amb un pla específic de reforç o recuperació”.

Per tant, entenem que si l’alumne no adquireix els objectius bàsics no accedirà a l’etapa següent. Com hem vist en el cas C, no compleix el requisits bàsics però en aquest cas és més important la inclusió i treball de socialització. Al marc teòric hem observat que una concepció de la socialització procura un major rendiment acadèmic.

La LOMQE afirma que les proves estandarditzades serviran per realitzar diagnòstics primerencs. El document diu: *“L’escolarització de l’alumnat que presenta dificultats d’aprenentatge es regirà pels principis de normalització i inclusió, assegurant la seva no discriminació i la igualtat efectiva en l’accés i permanència en el sistema educatiu”.*

No obstant això, cita que els estudiants amb problemes de rendiment han de comptar amb programes específics que millorin les seves possibilitats de continuar en el sistema educatiu. Es podria entendre com una llei segregadora, en el sentit de donar suport fora de l’aula i en el cas de no superar els objectius acadèmics derivar als alumnes a centres específics d’educació especial.

Sembla propiciar la competitivitat entre l’alumnat. Com promou la LOMQE: *“el nivell educatiu dels ciutadans determina la seva capacitat de competir amb èxit (...) Millorar el nivell dels ciutadans en el àmbit educatiu suposa obrir les portes a llocs de treball”.*

El fet de realitzar proves estandarditzades o les anomenades revàlides per superar el cicle o etapa educativa promou segregacions a nivell educatiu i manca d’oportunitats, com també la citada competitivitat.

Beneficia l’especialització dels centres a partir de les qualificacions numèriques de les proves afavorint la privatització.

A continuació es mostra una graella on queda reflectida la manca d'educació inclusiva dins la nova llei LOMQE.

LOMQE	Escola Inclusiva
Competitivitat	Si es fomenta la competitivitat entre els alumnes, no es dona cabuda a la igualtat d'oportunitats. Per tant, no es tenen en compte els diferents ritmes d'aprenentatge de tota la diversitat de l'alumnat.
Revàlides	Aquestes proves donen lloc a processos de selecció i segregació perquè, a més d'etiquetar als alumnes fomenten les penalitzacions. Els que no superin l'avaluació final d'ESO, tindran un certificat i només podran accedir al mercat laboral; els alumnes que tinguin el graduat escolar, podran realitzar FP de grau mitjà.
Reducció d'hores d'assignatures artístiques (Plàstica, Música).	En la reducció d'aquestes assignatures desprestigien la cultura i desenvolupament de la personalitat del nin vers la mateixa imaginació per crear noves formes d'expressió.
Desaparició d'assignatures com Educació en Valors i Ciutadania.	L'escola pública actual és un reflexa de la diversitat d'ètnies i cultures divergents que cal gestionar a l'aula per fomentar una major harmonia i respecte a la diversitat. Les edats compreses a Primària estan en formació de la mateixa personalitat i cal fer un treball en gestió d'emocions, conflictes, etc. com a futurs individus de la societat.
Religió	La llei dona la opció de triar entre les assignatures de religió i valors cívics i socials, aquest fet permet la inclusió, ja que les famílies poden seleccionar-les segons les pròpies ideologies personals. Per altra banda, cal destacar que depenent de l'oferta educativa de cada centre, pot arribar a ser una pràctica exclusiva, en el cas d'haver de seleccionar l'assignatura obligatòriament dins la segona fase d'elecció de l'optativa.
Segregació	Afavoreix la segregació per sexes com la homogeneïtzació en les aules.
Privatització	Segons la Constitució; <i>"tothom té dret a una educació de qualitat"</i> . Per tant amb la manca de places a l'escola pública estan desfavorint a les famílies amb menys recursos econòmics i orienten l'educació cap a la privatització dels serveis. La progressiva privatització es contempla en canvis en la Normativa, com per exemple, tan sols les escoles privades o concertades poden oferir el servei d'au la Asce.

Plurilingüisme	Al fer obligatòries les llengües estrangeres, els alumnes amb dificultats d'aprenentatge queden exclosos, partint de què si tenen dificultats per poder adquirir els ensenyaments en la seva pròpia llengua, molt més costós serà fer-ho en una llengua totalment desconeguda per a ells.

6.5 Proposta de millora

L'observació i efectuaçió de les entrevistes als centres m'ha portat a unes conclusions comunes, com són:

- Manca de recursos per atendre a tota la diversitat en els centres.
- Seguiment dels casos reduït (l'assessorament del centre Gaspar Hauser es realitza trimestralment).
- Falta de suport psicològic a les famílies.
- Formació a les famílies.
- Formació al personal docent amb metodologies específiques.

Per tant, subjectivament les propostes educatives per a la millora del rendiment acadèmic i entorn dels alumnes amb TEA són les següents:

- *Servei gratuït d'assessorament a les famílies:* La Conselleria hauria de propugnar serveis gratuïts i públics per a les famílies que necessiten assessoraments individualitzats sobre les eines actuals per pal·liar les diverses patologies dels seus fills.
- *Servei psicològic als centres tan per alumnes com famílies:* La figura d'un psicòleg al centre de forma permanent ajudaria a disminuir conflictes així com assessorar a les famílies tot intercanviant informació del treball o metodologies que es realitzen amb èxit al centre.
- *Serveis de formació obligatòria segons les patologies que tenen dins l'aula:* Els docents haurien de saber anticipadament el perfil dels alumnes juntament amb les patologies que presentin per tal de reforçar la pròpia formació i executar programacions anuals enfocades a la diversitat de l'aula.

- *Recursos*: La manca de recursos és un conflicte comú als centres, per tant, considero que seria interessant aplicar una xarxa de voluntaris especialitzats. Avui en dia, la borsa de interins es veu saturada de professionals en continua formació per la manca de respostes laborals, per tant, es tracta d'oferir demandes als col·legis públics a canvi d'experiència en el camp educatiu.
- *Convenis a l'escola pública per obtenir aules ASCE*: Aquest recurs és molt útil quan els alumnes amb TEA mostren un perfil sever de la seva patologia i és necessària una integració a l'aula gradual. La societat hauria de moure el fils necessaris per fomentar la inclusió real a les escoles públiques i deixar de potenciar la privatització de serveis, ja que les famílies més desfavorides no poden assumir el cost dels serveis.

Per altre banda, a nivell d'aula seria convenient utilitzar metodologies com les proposades al marc teòric per atendre a l'alumnat amb TEA, així com verificar actuacions com:

- Implicar als alumnes i dotar-los de certa informació sobre les patologies que tenen els seus companys per tal d'afavorir el treball en grup.
- Suport constant als alumnes que ho necessitin tot fomentant pautes socials, aprofitant les situacions quotidianes i sobretot en els temps de lleure.
- Fomentar la cohesió de grup i empatia.
- Utilització de recursos tecnològics per afavorir l'aprenentatge individualitzat/significatiu, tot respectant el ritme de cada alumne.

Huguet T. (2004), ens ofereix propostes inclusives a l'aula:

Críteris per les sessions amb dos mestres

- Evitar estones amb explicacions llargues.
- Sessions en les que es treballen les competències bàsiques per la inserció a l'aula i a la societat i per continuar aprenent, acordats a nivell de centre.
- Activitats obertes que permetin diferents tipus i nivells de resolució.
- Diversificació d'activitats i nivells : treball diversificat, racons, tallers, plans personalitzats, etc.

- Treball cooperatiu, treball en grup.
- Interacció i cooperació.
- Models i ajudes entre els alumnes i els mestres.
- Dissenyar situacions que permetin activitat productiva conjunta.

7. Bibliografia

Rivière, A. & Martos J. (2000). El Niño pequeño con autismo. Madrid: A.P.N.A.

Frith, U. (1992). Autismo. Madrid: Alianza

Kanner, L. (1943). Trastornos autistas del contacto afectivo. Mèxic: La mano

Lewis, V. (1991). Desarrollo y déficit. Barcelona: Paidós Ibérica

Huguet, T. (2006). “Aprender juntos a l’aula. Una proposta inclusiva”. Barcelona: Graó

Domingo, H. (n.d.) “Bases psicopedagógicas de l’Educació Especial I”. 6008, modulo 6, 27.

FIPA (Fundació per l’ Intervenció Primerenca de l’Autisme), (2007). Curs de formació de terapeutes en TEA i TGD.

7.1 Web grafia

Ministerio de Educación y Ciencia. (1990). Ley Orgánica de Ordenación General del Sistema Educativo. (LOGSE). *Boletín Oficial Del Estado*, 238 (04.10.1990), 28927 – 28942. Recuperat de:
<http://www.boe.es/boe/dias/1990/10/04/pdfs/A28927-28942.pdf>

Ministerio de Educación y Ciencia. (2006). Ley Orgánica de Educación. (LOE).). *Boletín Oficial Del Estado*, núm. 106 (04.05.2006), 17158 – 17207. Recuperat de:
<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2006-7899>

Ministerio de Educación y Ciencia. (2015). Ley Orgánica para la Mejora de la Calidad Educativa. (LOMCE). *Boletín Oficial Del Estado*, núm. 3 (03.01.2015), 169 - 546. Recuperat de:
http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-37

F84 Trastornos Generalizados del Desarrollo. Décima Revisión de la Clasificación Estadística Internacional de Enfermedades y otros Problemas de Salud (CIE-10). Recuperat 16 de Febrer de 2015, de:
<http://espectroautista.info/criterios-diagn%C3%B3sticos/CIE-10>

Manual Diagnóstico y Estadístico de los Trastornos Mentales (DSM-IV) F84. Trastorno generalizado del desarrollo. Recuperat 15 de Novembre de 2014 , de:
<http://espectroautista.info/criterios-diagn%C3%B3sticos/DSM-IV>

Rubén Palomo Seldas. Manual Diagnóstico y Estadístico de los Trastornos Mentales (DSM-5). Recuperat 8 de
Desembre de 2014, de:

<http://espectroautista.info/criterios-diagn%C3%B3sticos/DSM-V-TEA>

APNAB. (n.d.). Associació de pares de nins autistes de Balears. Recuperat el 10 de març de 2015 de:

<http://www2.apnab.org/index.php/ca/servicios-2>

Ceip Felip Bauçà (n.d.) .Informació d'interés. Documentació. Recuperat: 05 de febrero de /2015).

<http://www.c07004011.eduwebs.caib.es/index.php/informacio-d-interes/documentacio>

Ceip Sa Marina de Lluçmajor (n.d.). Filosofia del centre. Recuperat: 20 de maig de 2015, de:

<http://www.ceipsamarinadellucmajor.cat/>

8. Annexes

8.1 Respostes de les entrevistes realitzades als centres

➤ **Qüestions entrevista al personal docent del centre Gaspar Hauser:**

Entrevista a la cap d'estudis

1. Quina evolució històrica creus que hi ha hagut a Mallorca envers la inclusió dels nens amb autisme.

Bé, no se si has vist la pàgina web. Allà trobaràs molta informació però...cap a l'any 84 hi havia 3 antecedents i es va posar en contacte amb la que es avui en dia la directora del centre. Aleshores es feia un servei a domicili però la demanda fou creixent...fins arribar a situar-nos a Monte Sion on teníem 4 aules amb 15 o 20 alumnes. La demanda seguia en augment i es va obrir el centre de Son Armadans, on es realitzaven els tallers TVA (Transició a la vida Adulta), seguidament de la residència fins arribar al centre actual...Josep Villalonga. Aquí fa 20 anys que hi som.

Estàvem en contacte amb altres associacions com Fespau de Madrid i Sobre els anys 90, varem anar a un congrés al País Basc que ens va guiar al següent pas, que eren les aules estables. L'acceptació va costar per que la integració era limitada. Hi havia llavors certa discriminació. L'escola pionera va ser Sagrados Corazones, la qual tenia una major integració i varem obrir una aula ASCE allà...amb el Conveni de la Conselleria i centre. Els tràmits són molt llargs per que s'ha de seguir la normativa, legislació, decrets educatius, etc.

Actualment tenim 10 aules ASCE a centres concertats.

Progressivament des de fa 20 anys enrere s'han promogut els serveis per donar cobertura a aquests alumnes però com ja he dit ha estat un procés molt lent.

2. Com ha evolucionat l' integració al llarg de les lleis educatives?

S'han realitzant els convenis, la normativa per donar cabuda a aquests alumnes de forma molt lenta, això si.

3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un passa enrere vers la inclusió?

Fa uns anys enrere tenim retallades importants i ens veiem un poc desbordats ja que la demanda continua i els recursos són menys.

La lomqe no sé fins quin punt afavorirà la inclusió, ho anirem veient...ara mateix no tenim les millors condicions.

4. Quina és l'evolució dels recursos en l'àmbit escolar?

Avui en dia, tenim molts serveis i comencen amb la EAP (equip d'atenció primerenca), que fa la derivació de casos i orientació i en aquest àmbit ja es necessiten recursos.

Després hi ha la PVA (planificació de la vida adulta) amb el PQPI (Programes de Qualificació Professional Inicial).

Tenim 3 gabinets, 1 a Palma, l'altre a St. Llorenç i a Son Ferrer, on es fa un servei individualitzat amb grups de 2 o 3 nins. Es treballa la socialització i es cerquen habilitats.

Actualment a les aules ASCE hi ha uns 70 alumnes aproximadament. Aquestes aules han de pagar una quota de soci...han de pagar al centre...i aquí al centre, tenim 17 aules ASCE entre infantil, primària i vida adulta. Hi ha 2 aules a educació infantil, 12 aules a educació primària i 3 a transició de la vida adulta. La ràtio és de 5 alumnes però a infantil són més per que hi ha molta demanda i es fan agrupaments flexibles de varies edats.

Consta com a centre concertat però amb subvencions públiques i es formalitza a traves de la conselleria d'educació. Allà tenen una informació total, esta regulat...

Avui en dia, les aules ASCE només estan a centres concertats però si que segueixen havent als centres públics aules UECO (Unitats d'Educació de Currículum ordinari).

Bé, les UVAI (Unitats Volants d'Atenció a la Integració), són 8 persones de plantilla que es distribueixen per tota la illa segons el conveni. Donen suport al nin amb atenció directa, pautes al equip d'orientació...

Així que tenim molts camps oberts i serveis però no ens ha de mancar les eines, és a dir, els recursos...

5. Quina metodologia i/o principis s'aplica al centre Gaspar Hauser i per què?

Sobre això trobaràs molta informació a la web. Jo et donaré pautes de treball segons ho treballeu nosaltres.

Utilitzem aquesta metodologia, el conductisme, per que els alumnes amb autisme necessiten unes pautes clares, concises, estructurades, de causa-efecte.

6. Quin seguiment es fa als nens destinats a les diferents modalitats educatives. Amb quina periodicitat es realitza?

Es fa una reunió al inici, una a la meitat i una al final. La segona reunió és opcional. El nen està matriculat al centre on passa més hores.

En aquests seguiments se'ls hi dona unes pautes de treball depenent dels dubtes que tingui cada centre i de les característiques del nen.

En el centre derivat es suggereix l'ús de l'agenda visual que és individual, el seu racó amb la seva fotografia i amb fotografies de la gent del seu voltant i suports per aprendre l'agenda.

7. Quin tipus de suport es realitza habitualment? És un suport que ajuda a la inclusió?

A les aules ASCE la integració és gradual i és amb el tutor i la AT.

Jo em demano...On poden estar matriculats? Hi ha recursos suficients? Tindrà el suport necessari?

Lo important, per jo, és que entrin a centres ordinaris per afavorir la integració però després en els centres els desborden o fan grups no integratius.

La comissió educativa té carències de recursos, de regular ràtios i de donar respostes educatives a problemes de conducta.

8. Es segueix el currículum ordinari a l'escolaritat combinada?

No ho sé, a les escoles et diran com ho treballen. Nosaltres, aquí treballeu sempre autonomia, vida social i el currículum amb adaptacions significatives.

9. Quina valoració es fa de les tuteles als centres destinats?

A vegades no es fan grups integratius no per que no vulguin sinó per que no poden...i és una pena per que és als centres ordinaris on es fa una inclusió major, on el nin forma part d'un grup...

10. Consideres que les famílies realitzen una tasca participativa al centre?

Si, aquí hi ha famílies que estan molt contents amb el servei i d'altres que no...la participació depèn també del grau de satisfacció.

11. Graus d'integració social dels darrers anys fora de l'àmbit educatiu. Es realitza algun tipus de seguiment?

Si, es fa el programa de transició de vida adulta amb objectius molt concrets depenent de l'usuari, de les seves habilitats i grau.

Segons el grau estan o a la residència o al centre de dia on fem tallers de jardineria, obres de teatre, ceràmica...

Els adults que tenim avui en dia, no es podran beneficiar de l'actual integració per que fa 30 anys no hi havia integració...i aquest servei fa nomes 20 anys que es dona.

12. Quin és el percentatge d'alumnes que compleixen la inserció laboral?

El percentatge ara mateix es baix precisament pel que t'he contat abans.

13. Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?

Si es donen les millors opcions serà bona. Si tenim recursos tan nosaltres com les escoles ordinàries la integració serà major.

Entrevista a la coordinadora del centre de dia

1. Quins graus d'integració has observat al llarg dels anys fins a l'actualitat?

Crec que les noves generacions podran tenir una major integració. Hi ha molts casos que no han pogut establir els aprenentatges per a la integració a la societat. Evidentment depèn del perfil de l'usuari però si es detecta i es treballa prest...hi ha majors possibilitats.

2. Es treballa el Currículum o aprenentatges funcionals?

Hi ha un programa general amb 10 ítems i es fa un programa individual per que depèn de les habilitats de cada usuari. Depèn de les necessitats individualitzades.

Es manté la part acadèmica encara que es reforça la funcionalitat, es cerquen destreses, es creen activitats. El currículum es treballa de forma transversal.

Fem 2 tallers específics durant tot l'any. Un de ceràmica i l'altre de telar.

3. Em podries dir quins ítems té el programa?

Si, si vols et busco on ho posa per que no m'ho sé de memòria...

Són aquests:

- Salut i seguretat.
- Autonomia i higiene personal.
- Habilitats en la llar.
- Comunicació.
- Habilitats socials.
- Ús de la comunitat.
- Autoregulació.
- Habilitats acadèmiques.
- Oci.
- Inserció laboral.

4. Es fa algun tipus de seguiment?

Si, es fa un informe cada 3 mesos on es veuen els avanços i s'estructuren els objectius individuals.

5. Amb quin tipus de suport compteu?

Es fa suport generalitzat o intermitent depèn...

A la residència són 15, allà estan els més afectats i 2 a la vivenda tutelada.

La ràtio es de 2 educadors per cada 5 alumnes, amb grups homogenis, per tant l'entorn és agradable.

6. Quina valoració fas de les tuteles?

Cada usuari té diferents necessitats i per tant diferents objectius. L'evolució és progressiva...tenen més destreses per la seva atenció.

7. Actualment, quin percentatge d'usuaris gaudeix de la inserció al món laboral?

Actualment només 3 usuaris. Treballen al Galatzó amb tasques de protecció de l'entorn o pagesia.

7. Com afecta aquesta situació als usuaris?

Tenen una major autoestima i sobretot autonomia.

8. Quina visió de futur tens envers la inclusió?

Crec que les noves generacions tindran més oportunitats per que estaran més preparats, mentres es segueixi el mateix camí.

➤ **Qüestions entrevista al personal docent del centre CEIP Sa Marina:**

1. Com heu viscut l'evolució dels recursos en l'àmbit escolar. La LOMQE ha suposat un passa enrere vers la inclusió?

Bé, som un centre relativament nou però anem creixent i ara mateix tan sols tenim una PT i una AL.

Estem demanant recursos i sembla que demanem “l'limosna”. Intentem fer suports ordinaris, és a dir, altres tutors ajuden com a suport i juntament amb la PT...però no basta.

Independentment de la LOE o la LOMQE em sofert una retallada important de recursos i estem sol·licitant ajudes per atendre a la diversitat creixent que tenim. També és cert, que falta formació als PT's en alguns camps...per exemple en l'autisme.

2. Actualment teniu algun alumne diagnosticat amb TEA?

No, actualment no tenim cap alumne amb TEA, tot i que tenim molta diversitat d'alumnat.

Ara mateix comptem amb 16 NEE i 56 NESE.

3. Quina trajectòria educativa prèvia oferien els alumnes amb TEA, que en el seu moment estaven destinats al vostre centre?

El dos nins no havien anat a l'escoleta sinó que a partir del centre Gaspar Hauser es va fer el diagnòstic a atenció primerenca i ens destinaren aquest dos nins amb autisme bastant sever.

L'EOEP fa l'anàlisi i reparteix pels diferents col·legis considerant les característiques dels nins però és la família la que decideix.

4. El centre Gaspar Hauser va oferir pautes, seguiment o material per dur a terme la inclusió a l'aula?

Si, ens va oferir pautes com també reunions trimestralment. Evidentment les reunions eren poques però al tenir una mestra especialitzada i derivada del mateix centre Gaspar Hauser era de gran ajuda.

No ens oferiren material però la mestra coneixia quins recursos eren el que s'utilitzaven per obtenir les millors respostes.

5. Quin perfil manifestava l'alumnat amb TEA?

Manifestaven un autisme sever, de fet, no tenien llenguatge i presentaven sovint el que anomenen crisis.

6. Es seguia el mateix currículum? Quins aspectes es treballaven prèviament a la integració dins l'aula.

No, no es seguia el currículum ja que era impossible. Es treballaven sobretot rutines a l'aula ASCE, per després anar fent una bona integració a l'aula.

7. En quines àrees s'efectuava la integració?

La integració es feia en un 50% en les assignatures com música, psicomotricitat, assemblea matineria i activitats específiques dels projectes.

8. Quin tipus de suport s'oferia? Creus que es tractava d'un suport que afavoria la inclusió?

El suport era constant tan a l'aula ASCE com a l'aula ordinària. En aquests casos era primordial aquest tipus de suport, així com l'ús de l'aula ASCE.

Aquesta aula específica ens permetia fer una integració progressiva evitant angoixes innecessàries als alumnes.

9. Quina metodologia s'utilitzava per tal de donar resposta a les necessitats dels alumnes diagnosticats amb TEA?

Les mateixes que al centre Gaspar Hauser, es basava en el conductisme amb estratègies com material visual, diaris, etc.

10. Com es vivia la integració dins l'aula? Quin era el grau d'inclusió tan a nivell social com educatiu?

Un anava més a l'aula ordinària que l'altre perquè la integració era molt bona, el companys el dirigien en les activitats i se'l veia feliç dins l'aula. Jugava tot sol però era part del grup i ell ho sabia.

L'altre germà era més difícil. No era conscient de l'entorn.

11. Quines dificultats es varen presentar per donar suport a dits alumnes? Com es van decidir millorar-les?

Els dos alumnes absorbien els pocs recursos humans que teníem, la AT i la PT, necessitaven una atenció del 100%.

Per aquest motiu varem decidir demanar l'autorització de l'aula ASCE, així podríem realitzar una integració progressiva que beneficiaria als dos germans.

12. Quins son els motius de la supressió de l'aula Asce?

El centre Gaspar Hauser no ens va posar cap impediment per disposar de l'aula ASCE i ens va dir que anéssim tramitant la documentació durant l'any. Mentrestant ens va destinar a la mestra del Gaspar Hauser i va ser un canvi notori, ja que podíem repartir els nostres recursos atenent als altres alumnes amb necessitats.

Teníem molt bon contacte amb el centre i estàvem contents al ser la primera escola pública que oferia aquest servei, ja que fins llavors només els centres concertats o privats el tenien.

A finals d'any, després de donar-nos llargues durant el procés, la Conselleria no ens autoritzà a tenir l'aula.

És a dir, Gaspar Hauser i la Conselleria realitzen un conveni on es lloga l'espai i al ser una escola pública on no consta un representant privat no es pot llogar l'espai.

Varem tenir molts conflictes per que els pares es pensaven que no volíem als seus fills i els rumors al poble crearen...bé imagina't...va ser una període complicat.

Lluitarem per seguir amb els alumnes demanant a la Conselleria un Conveni diferent però no l'accediren, tot i que seria un canvi fàcil i gratuït. És burocràcia absoluta...

13. Consideres que va mancar algun procés per conservar dita aula?

Ara mateix, et plantejges que haguessis pogut fer més i crec que a lo millor Gaspar Hauser hagués pogut donar-nos més suport però mai es sap que hagués passat.

14. Coneixes la situació actual dels alumnes?

Sé que els varen destinar a un centre al Coll d'en Rabassa i que han empitjorat fins al punt de derivar-los a un centre internats però al no tenir contacte amb la família no tinc més informació.

15. Consideres que si haguessin seguit al centre haguessin prosperat?

Si, crec que varen fer un avanç i estaven contents amb els seus companys i la integració era real i gradual. Un dels casos hagués tingut millores.

16. Quines respostes metodològiques o recursos es podran oferir si es deriven alumnes amb aquest perfil?

Després de l'experiència no tornariem a lluitar per l'aula ASCE per que és burocràcia, hi hauria d'haver un canvi de Govern, no ho sé, és vergonyós que només puguis tenir l'aula si ets un centre concertat.

Si tingués un altre nen amb TEA, lluitaríem per atendre'l.

➤ **Qüestions entrevista al personal docent del centre CEIP Felip Bauçà:**

Entrevista a la tutora de primer cicle

1. Quina evolució històrica creus que hi ha hagut a Mallorca envers la inclusió dels nens amb autisme.

Abans no es tenien en compte aquests nins, així que sí, hi ha hagut un avanç però queda camí.

2. Com ha evolucionat la integració al llarg de les lleis educatives?

Avui en dia hi ha una cobertura però hauria de ser més, com una persona a l'aula que donés suport constant a aquests nins o més entrevistes a l'any amb el centre Gaspar Hauser.

3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un passa enrere vers la inclusió?

A segon no s'ha aplicat encara la LOMQE però suposo que les retallades són importants amb la lomqe o amb la loe.

De fet, jo tinc una aula de 25 alumnes on 6 son NESE i 3 NEE. Fem agrupaments flexibles heterogenis però amb una base d'homogeneïtat per atendre a la diversitat que tenim. La PT és insuficient per part de la Conselleria. Esperem que ens concedeixin més recursos...

4. Quina Vinculació/Comunicació/Seguiment es realitza amb el centre Gaspar Hauser?

Es fa una entrevista trimestralment on ens assessoren...realment necessitaríem més reunions a l'any.

5. Vos han ofert material?

No, no ens han donat cap tipus de material però ens guien i ens diuen quins recursos utilitzar.

6. Quins tractaments i metodologia s'apliquen per a la integració dels nens amb autisme?

En el meu cas, amb els continguts de 2n he fet un infantil, és a dir, amb dinàmiques que s'apliquen a infantil on la base d'aprenentatge és el joc. Fem jocs d'experimentació, contes, petits projectes, treball en petits grups...l'horari visual i sobretot aprenentatge de forma activa...que tots puguin seguir. Activitats adaptades.

Utilitzem el quadern viatger on s'anoten els avanços del nin, comunicacions amb la família i també s'empra per comunicar-te amb el nin.

7. Quina evolució s'ha produït dels recursos en l'àmbit escolar? Amb quin tipus de suport, aules específiques (ASCES, UVAIS, etc)? És un suport que ajuda a la inclusió?

El suport per aquest nin hauria de ser constant i ara mateix no pot esser pels pots recursos que tenim. Necessitaria un especialista per que a segon cicle no podrà seguir...a segon hi ha llibres i aquests nins necessiten recursos més dinàmics com jocs.

Aules específiques tenim l'aula de suport i l'aula de audició i llenguatge. Suposo que en aquest cas seria de interessant tenir una aula ASCE.

8. Quin és el context de l'aula dels alumnes amb TEA?

L'aula consta de 25 alumnes, 6 d'ells són NESE, 3 NEE i 12 presenten dificultats en l'aprenentatge per motius socials. Les absències són comuns sobretot en alumnes d'ètnia gitana. Els pares no donen importància a l'educació i ens falta recolza ment en aquest sentit.

9. Quina trajectòria educativa presenta l'alumna amb TEA?

Ve d'Infantil i es va detectar a l'escola. Gaspar Hauser. Li fan el seguiment amb visites de professionals cada 3 mesos, on ens donen pautes.

S'està pensant l'any vinent en fer escolaritat combinada aprofitant les hores útils per ell.

10. Quin suport setmanals reben i amb quins especialistes? Quines metodologies s'apliquen? Es continuen dites metodologies dins l'aula?

Els suports es realitza fora i dintre de l'aula. Fora de l'aula s'efectua amb agrupaments flexibles amb 4 hores de Català i 3 hores de Matemàtiques. Dintre de l'aula es realitza amb el mestre de suport durant 8 hores lectives a les assignatures de Medi, Matemàtiques i Física.

Després va 3 o 4 hores a la setmana amb la AL. La AL et podrà dir més bé el que fa i amés fa més any que coneix el cas. Jo és el primer any que tinc a l'alumne per que cada dos anys es canvia el tutor i es mesclen els grups.

La AL si que fa ús del llenguatge bimodal i com a tutora utilitzo un llenguatge més simple, adaptat.

El que intent es que tot sigui molt visual...hi ha l'abecedari, les estacions, l'horari. Bé, després si vols ho pots anar a mirar l'aula.

11. El fet de canviar de tutora cada dos anys, creus que pot repercutir negativament en aquest cas? Ho dic per que son nins reticents als canvis...

Bé, jo posaria una mateixa tutora però varem decidir fer-ho així...i és un nin molt feliç...s'adapta sense dificultats.

12. Es segueix el mateix currículum? En quins casos es fan excepcions i com s'aplica?

Té una adaptació significativa. En el segon cicle, per exemple, no es fa cap adaptació per que segueix el ritme de la classe.

En el meu cas presenta poca comunicació, té un llenguatge inconnexa però es comunica...es comunica a la seva manera i jo crec que pot despertar per que fa coses que sorprèn. És molt bo amb el dibuix, imita molt bé i comença a xerrar més. Quan està cansat o no pot seguir el ritme de la classe, copia al seu company o fa ecolàlies. No té crisis però si que s'auto agradeix mossegant-se els dits.

Realment crec que té més coses dins del que pot expressar...

13. Quin és el grau d'inclusió tan a nivell social com educatiu?

Et contaré una anècdota que ha passat enguany i és que en la realització d'un petit projecte, un taller d'invents, havíem de fer un objecte amb material de rebuig on els nins feien els grups. Jo pensava que en P quedaria sol però de seguida els companys el triaren per fer el grup.

Com ja saps... té perseveració pels autobusos i el grup va decidir fer-ne un. Quan varen acabar de fer-lo...ell jugava per tota la classe amb els seu autobús i desprenia molta felicitat. Va ser molt emotiu.

Està molt integrant a l'aula i els companys el protegeixen. Jo crec que ell es sent part del grup i es conscient del que l'envolta. Juga sense dificultat. Bé, sense dificultat i amb dificultat, sol jugar sol. Li costa seguir normes.

14. Consideres que les famílies realitzen una tasca participativa al centre?

A la família li ha costat acceptar que el seu fill tenia un problema però enguany esta més participativa i veient si l'any vinent es fa l'escolaritat combinada amb el centre Gaspar Hauser.

15. Graus d'integració social dels darrers anys fora de l'àmbit educatiu.

Suposo que a poc a poc la integració serà major, depèn dels casos.

16. Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?

S'entén més però segueix havent desconeixement sobre el tema.

Entrevista a la tutora de 2n cicle

1. Quina evolució històrica creus que hi ha hagut a Mallorca envers la inclusió dels nens amb autisme.

Quina evolució...? Ara s'intenta una integració que abans ni es plantejava.

2. Com ha evolucionat la integració al llarg de les lleis educatives?

Segueixen faltant recursos ja sigui amb la loe o la lomqe.

3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un passa enrere vers la inclusió?

Encara no hem notat el canvi però des d'anys enrere hi ha retallades significatives.

4. Quina Vinculació/Comunicació/Seguiment es realitza amb el centre Gaspar Hauser.

El seguiment al inici era subvencionat amb el centre Gaspar Hauser però ara es privat i el seguiment no es fa.

Venen una vegada cada 3 mesos i juntament amb l'equip de suport fan sobretot normes visuals pel cas de primer cicle.

5. Quins tractaments i metodologia s'apliquen per a la integració dels nens amb autisme?

Bé, l'alumne amb TEA no té cap adaptació. Ell segueix el ritme de la classe encara que no es relaciona gaire amb els companys.

Necessitaria una persona constant al costat per que es cansa i no vol fer les activitats. Necessita uns hàbits d'autonomia, de fer feina.

6. Evolució dels recursos en l'àmbit escolar. Tipus de suport, aules específiques (ASCES, UVAIS, etc). És un suport que ajuda a la inclusió?

Una inclusió real és treballar dins l'aula però no sempre és possible, sobretot amb el perfil d'aquests nins.

7. Quin és el context de l'aula de l'alumne amb TEA?

A l'aula hi ha 20 alumnes. 5 són Nese i l'alumne en TEA que és Nee i 2 d'ètnia gitana amb força absències...

8. Quina trajectòria educativa presenta l'alumne amb TEA?

La trajectòria la sap més bé la AL que fa anys que treballa amb ells però està al centre des d'Infantil.

9. Quin suport setmanals reben i amb quins especialistes? Quines metodologies s'apliquen? Es continuen dites metodologies dins l'aula?

Té 4 o 5 hores setmanals amb la AL. La PT li fa 3'5h de llengua i 1'5h de matemàtiques. En aquestes hores fan agrupaments flexibles amb 4 o 5 alumnes.

No s'apliquen metodologies específiques més que fer activitats més curtes i potenciar la motricitat fina.

A l'aula també es fan reduccions d'activitats...

10. Es segueix el mateix currículum? En quins casos es fan excepcions i com s'aplica?

Si, es segueix el mateix currículum i té resultats acadèmics dintre de la normalitat.

La motricitat fina la té més o manco, es redueixen els exercicis amb feinetes més curtes per que es cansa. Té una bona comunicació, expressa el que desitja però li costa empatitzar. És un petit tirà...i si no es treballen contextos socials anirà a pitjor.

11. Quin és el grau d'inclusió tan a nivell social com educatiu?

El protegeixen però ell no es comunica ni es relaciona amb els companys. Al pati juga sol..

A nivell educatiu pot tenir sortides...crec que podria tenir el graduat escolar.

12. Consideres que les famílies realitzen una tasca participativa al centre?

Si, son molt participatius.

És una pena... per que es veuen desbordats per la situació. Necessitarien una escola de pares o un psicòleg. Son uns pares amb pocs recursos...sense estudis i que no poden pagar un assessorament.

13. Graus d'integració social dels darrers anys fora de l'àmbit educatiu.

Diria que falta saber més sobre el tema però el treball que es fa afavoreix la integració.

14. Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?

Suposo que si segueix així anirà sent major però falten recursos per fer-ho bé.

Entrevista a l'especialista d'Audició i Llenguatge (AL)

1. Quina evolució històrica creus que hi ha hagut a Mallorca envers la inclusió dels nens amb autisme.

Actualment les escoles públiques contempnen la diversitat i intenten donar-li respostes. Abans no anaven ni a escola o anaven a centres privats si els pares tenien recursos.

2. Com ha evolucionat la integració al llarg de les lleis educatives?

Suposo que progressivament intentant donar cabuda a la diversitat a l'aula però falten eines i formació. L'educació hauria de ser una prioritat en la societat.

3. Avui en dia, amb la LOMQE es fa un passa enrere vers la inclusió?

No t'ho sabria dir...

4. Quina és la trajectòria del cas C?

Esta al centre des dels 5 anys. No va anar a la escoleta i va venir amb diagnòstic.

5. Quina evolució es contempla?

Jo fa 3 anys que treballo amb ell. Al primer any degut a la poca comunicació i comprensió que tenia treballàvem comunicació i sentiments. Tenia moltes ecolàlies.

El segon any fèiem comprensió del llenguatge, expressió amb dibuixos a partir de pictogrames.

Enguany seguim treballant la comprensió sobretot en les preguntes...què, qui, on... També la comunicació i expressió en un context més ampli. Ens interessa reduir la verborrea i repassar conceptes bàsics...gran, petit...

La comunicació que treballo és a nivell semàntic, pragmàtic i formal. Comença a llegir i escriure però es tracta de insistir en la estructuració comprensió. Sempre necessitarà ajuda però es sensible a les situacions dels altres, és a dir, és carinyós.

Al principi em comunicava amb ell en català però ara ho faig amb castellà. A veure, no és qüestió d'idioma. Si ho entén en castellà ho entendrà en català. El concepte el té interioritzat.

Mira en aquesta memòria hi ha els conceptes que treball enguany:

- Nivell expressiu, produccions espontànies.
- Funció instrumental (satisfacció de necessitats).
- Funció reguladora (control comportament amb els altres).
- Expressió de sentiments.
- Funció informativa.
- Funció autoreguladora (verbalitzacions durant les activitats dirigides a ell mateix).

A nivell formal:

- Llenguatge agramàtic; no concordances de gènere, nombre, ordre de la frase, nexes.
- Pot repetir una frase de 7 elements.

6. Quantes sessions realitza a la setmana?

3 sessions setmanals, 2 individuals i 1 amb un company.

7. Quines estratègies metodològiques utilitzes?

Bé, com has vist les seriació d'histories curtes, pictogrames...també jocs, trencaclosques.

8. Quines mesures es contemplen per millorar l'aprenentatge?

L'any que ve segurament farà escolaritat combinada. La família i la orientadora estan tots d'acord...jo trobo que estar amb altres nins que tenen dificultats...necessitaria que fos al contrari.

Enguany em discutit la possibilitat de fer repetir 2n...pel que es veu tothom estava en contra menys jo. Han preferit que passés a 3er amb el seu grup. A veure, és un nin que no té cap problema per relacionar-se amb els companys i serà feliç amb el seu grup o amb un altre. La integració és relativament normalitzada.

9. La família mostra una actitud participativa?

Li ha costat acceptar-ho però enguany és diferent. Amb la família tenim contacte gairebé setmanalment.

10. Quines pautes o assessorament teniu per part del centre Gaspar Hauser?

Venen trimestralment. Es fan peticions puntuals referent a comportaments.

11. Quina és la trajectòria del cas D?

És un nin que ens varen derivar del centre Gaspar Hauser i ja duu anys amb nosaltres, des d'Infantil.

Al principi hi havia una assessorament com en l'altre cas però ara no es fa cap seguiment per que segueix perfectament el ritme de la classe.

12. Quina evolució es contempla?

Ell és un cas totalment diferent. A nivell acadèmic és molt bo, és intel·ligent però no compren cap comportament social. És obsessiu i va a pitjor. A nivell social no té cap interès pel demés, juga sol..

Crisis en sol tenir quan no pot fer el que vol o quan es cansa.

13. Quantes sessions realitza a la setmana?

Ell com que segueix el ritme de la classe, el que es fa son agrupaments flexibles amb la mestra de suport i suport dins l'aula per que necessita a qualcú al costat per fer feina.

I jo li faig suport 2 hores setmanals per treballar conceptes com la relació amb els altres i reducció de conductes obsessives. Treball l'expressió de sentiments i empatia a partir de pictogrames. S'intenta la comprensió de sentiments com trist, content, etc.

14. Quines mesures es contemplen per millorar l'aprenentatge?

Treballar conductes socials, aprendre a empatitzar, adquirir hàbits...

15. La família mostra una actitud participativa?

Si, son molt participatius i necessiten ajuda amb el seu fill.

16. *Quines són les perspectives de futur vers la inclusió a la societat dels alumnes amb TEA?*

Bé en el cas D, jo crec que podrà fer els estudis bàsics i qui sap tenir una feina.

8.2 Els 20 conceptes fonamentals de Angel Rivière

1. Ajuda'm a comprendre. Organitza el meu món i facilita l'anticipació del que succeirà. Donem ordre i estructura al meu món i evitem el caos.

2. No t'angoixis amb mi, per que m'angoixo. Respecta el meu ritme. Sempre podràs relacionar-te amb mi si comprens les meves necessitats i el meu mode d'entendre la realitat.

No et deprimeixis, els meus avanços i desenvolupament va en augment.

3. No em parlis en excés, ni massa de pressa. Les paraules son "aire" que no pesen per tu, però poden ser una carga feixuga per mi. Molts de cops no son la millor forma de relacionar-te amb mi.

4. Com altres nens, com altres adults, necessito compartir el plaer i m'agrada fer les coses bé, encara que no sempre les aconsegueixi. Fes-me saber, de qualque mode, quan he fet les coses bé i ajuda'm a fer-les sense errors. Quan tinc massa errades em passa el mateix que a tu: m'angoixo i em nego a fer les coses.

5. Necessito més ordre i anticipació en les accions. Haurem de negociar els meus rituals per poder conviure.

6. Em resulta difícil comprendre el sentit de moltes de les coses que em demanen que faci.

Ajuda'm a entendre-ho. No permetis que m'avorreixi o estigui inactiu.

7. A vegades les persones sou massa imprevisibles, massa brogidoses, massa estimulants. Respecta les distancies que necessito però sense deixar-me sol.

8. El que faig no es en contra teva. Quan tinc una rebequeria o m'autodesigno, si destrueixo objectes o en moc en excés, quan m'és difícil atendre o fer el que em demanes, no estic intentant fer-te mal. Ja que tinc un problema d'intencions, No m'atribueixis males intencions!

9. El meu desenvolupament no és absurd, encara que no sigui fàcil d'entendre. Té la seva pròpia lògica i moltes de les conductes que anomeneu "alterades" son formes d'afrontar el món des de la meva forma especial de ser i percebre. Fes un esforç per comprendre'm.

10. Les persones sou massa complexes. El meu món no es complexa i tancat, sinó simple.

Encara que et sembli estrany el que et dic, el meu món és obert, sense mentides, tan ingènueament exposat als altres que resulta difícil penetrar en ell.

No visc en una fortalesa buida sinó en un pla tan obert que pot parèixer inaccessible. Tinc molt menys complicacions que les persones que considereu normals.

11. No em demanis les mateixes coses ni les mateixes rutines. No has de fer-te autista per ajudar-me.

12. No tan sols soc autista, també soc un nen, un adolescent o un adult. M'agrada jugar i divertir-me, estim als meus pares i a les persones properes, em sento satisfet quan faig les coses bé. És més el que compartim que els que ens separa.

13. És grat viure amb mi. Puc oferir-te tantes satisfaccions com altres persones, encara que no siguin les mateixes.

14. No hem sotmetis químicament. Procura que la medicació es revisi periòdicament per un especialista.

15. Ni els meus pares ni jo tenim la culpa del que em passa. Tampoc la tenen els professionals que m'ajuden. No serveix de res que vos planyeu els uns als altres.

16. No em demanis constantment coses per sota de les meves capacitats però demanem el que puc fer. Donem ajuda per ser autònom, per comprendre millor però no em donis ajuda de més.

17. No has de canviar completament la teva vida pel fet de viure amb una persona amb autisme.

A mi no em serveix que estiguis malament, que et tanquis o et deprimeixis. Necessito estabilitat i benestar emocional al meu voltant per estar millor.

18. Ajuda'm amb naturalitat i sense convertir-ho en una obsessió. Per poder ajudar-me has de tenir els teus propis moments de descans o dedicació al que t'agrada.

Apropa't a mi però no et sentis com si transportessis una carga feixuga a les espatlles. A la meua vida he tingut moments dolents però puc estar cada cop millor.

19. Acceptem com sóc. No condicionis la teva acceptació al fet de que deixi de ser autista. Sigues optimista sense fer-te “rondalles”. La meva situació normalment millora, encara que ara no tingui curació.

20. Encara que em sigui difícil comunicar-me o no compregui els codis socials, tinc avantatges en comparació als qui anomenen “normals”.

Em costa comunicar-me per no menteixo. No comprenc els codis socials però tampoc participo de les dobles intencions.

La meva vida pot ser satisfactòria si és simple, ordenada i estable. Ser autista es una forma de ser, encara que no sigui la normal.

La meva vida com autista pot ser tan feliç i satisfactòria com la teva. En aquesta vida podrem arribar a trobar-nos i compartir moltes experiències.

8.3 Drets de les persones amb autisme

1. Les persones amb autisme tenen el dret a dur una vida independent i desenvolupar-se en la mesura de les seves possibilitats.
2. Les persones amb autisme tenen el dret a l'accés a un diagnòstic i avaluació precisa i sense prejudicis.
3. Tenen dret a una educació accessible i apropiada.
4. Les persones amb autisme o els seus representants legals tenen dret a participar en les decisions del seu futur.
5. Tenen dret a un allotjament accessible i adequat.
6. Dret a accedir als equipaments, assistència i serveis de suport necessaris per una vida plenament productiva en la dignitat i la independència.
7. Dret a percebre un sou per cobrir les seves necessitats.
8. Participar, en la mesura del possible, al desenvolupament i la gestió dels serveis existents destinats al seu benestar.
9. Accedir a consells i teràpies apropiades per la seva salut mental i física.
10. Dret a una formació que doni resposta als seus desitjos, sense discriminació ni prejudicis.. La formació hauria de tenir en compte les capacitats i interessos de l'individu.
11. Dret a assistència jurídica i al manteniment total dels seus drets legals.
12. Accés als medis de transport i a la llibertat de desplaçament.
13. Dret a utilitzar i aprofitar tots els equipaments, serveis i activitats de la comunitat.
15. Dret a una vida sexual sense ser forçats.
16. No ser sotmesos a la por d'amenaques d'un internament injustificat en hospital psiquiàtrics o qualsevol institució tancada.

17. No estar sotmesos a maltractes físics ni manca de recursos assistencials.

18. Dret a no rebre teràpies farmacològiques inapropiades o excessives.

19. Dret a l'accés a la pròpia fitxa personal concernent a l'àrea mèdica, psicològica, psiquiàtrica i educativa.

8.4 Un día a l'aula segons el llibre de Angel Rivière (Rivière, A. 2000, pàg. 81)

Todo nuestro trabajo está enfocado a mejorar la calidad de vida de nuestros niños. La prioridad es la comunicación y la estabilidad emocional y afectiva. Como dice Ángel Rivière, el objetivo fundamental del tratamiento es que el niño se sienta cómodo y comprendido en el ambiente en donde está; a partir de esta base es cuando se puede comenzar a trabajar.

Para conseguir este estado ideal de trabajo es necesario tener al menos varias cosas claras:

- Rutina. Es una herramienta fundamental para estabilizarse en el aula y una base para futuros aprendizajes.
- Contingencias. El terapeuta procura establecer un ambiente suficientemente predecible para el niño con el fin de reforzar su interacción y hacerle entender que existen los demás y que la relación puede ser útil y gratificante.
- Un ambiente motivante y estimulante. Hay que partir de las motivaciones y gustos que cada niño por sí mismo posee y, poco a poco, ir aumentando el abanico de estímulos y posibilidades.
- Comprender al niño. Hay que tener en cuenta tanto su trastorno como su carácter, personalidad y gustos.

La secuencia de un día es la siguiente:

0. Hacer la agenda.
1. Habilidades de autonomía. WC.
2. Juego.
3. Trabajo en mesa.
4. Habilidades de autonomía. Bocadillo.
5. Recreo.
6. Actividad Central.
7. Habilidades de autonomía. Comida
8. Siesta.
9. Habilidades de autonomía. Aseo.
10. Despedida.

0. Hacer la agenda.

Es la primera actividad que realizamos en el aula. Primero ponemos el día y la actividad central que caracteriza a ese día y lo diferencia de los demás. La rutina ayuda al niño a asociar cada día con una actividad, a diferenciarlo de los demás y a tener una idea global de la semana.

Establecemos la secuencia de trabajo a través de claves visuales que vamos a realizar a lo largo de la jornada.

1. Habilidades de autonomía:

- Ir al servicio
- Aseo
- Comida
- Bocado

Objetivos generales:

- Conseguir un mayor grado de autonomía
- Fomentar el desarrollo de funciones comunicativas:
  - Expresivas (denominación, petición, señalar)
  - Comprensivas (seguimiento de órdenes sencillas).
- Conducta funcional en todos los contextos y comportamiento adecuado.

2. Juegos.

Comenzamos a jugar siempre con música, aprovechando su inclinación natural hacia ella. Trabajamos la imitación y la contra imitación siguiendo ritmos sencillos. Además la música es una actividad agradable y gratificante para comenzar el día.

Los tipos de juegos que desarrollamos son:

-Motores: con estos juegos se trabaja la petición, la toma de turnos y el respeto de reglas. Ej.: el tren, el caballito, el carro de la patata, etc.

-Interactivos y circulares. Son juegos repetitivos y contingentes que ayudan a establecer las bases de la comunicación. En un primer momento se trabaja el contacto visual y la atención; a medida que aumentan las competencias la exigencia por parte del maestro es mayor. Se exige un signo y posteriormente una palabra.

-Juegos funcionales. Perseguimos que el niño utilice adecuadamente los objetos y los relacione por su uso fundamental.

Esto supone una antesala al juego pre simbólico. Ej. jugar con los coches-garaje, muñecas, comiditas, etc.

Terminamos la situación de juego siempre de la misma forma. Esto les ayuda a anticipar que la situación de juego ha terminado y que comienza la actividad siguiente.

3. Trabajo en mesa.

En un principio pretendemos que el niño se acostumbre a trabajar en la mesa. Comenzamos con periodos cortos e intentamos que sean gratificantes. Principalmente trabajamos motricidad fina y habilidades cognitivas, aunque no se pierde la oportunidad de seguir mejorando las competencias comunicativas.

Estrategias de aprendizaje:

Las estrategias de aprendizaje que utilizamos para trabajar con los niños son las siguientes:

- Refuerzos. Utilizamos diferentes clases de refuerzos para conseguir y mantener los aprendizajes que se producen. Por ejemplo se intenta que la propia actividad en sí sea un refuerzo. En algunas ocasiones, cuando presentan funcionamientos intelectuales bajos, es necesario utilizar refuerzos primarios unidos siempre a un refuerzo social con la intención de motivar para fijar su atención y realizar una actividad. El refuerzo primario está en función de los gustos e intereses del niño. Es él quien determina los refuerzos.
- El refuerzo social siempre está presente; en función de las competencias sociales del niño será más o menos efectivo, llegando a ser el único refuerzo cuando existe una intersubjetividad adecuada.
- Rutina. Las actividades se plantean de la misma forma

y siempre dentro del mismo marco. La agenda de trabajo y la forma de utilizarla es asimismo rutinaria. A través de la agenda también pueden anticipar cambios en las actividades. Una vez conocida la rutina, se puede romper para provocar en el niño un pequeño desconcierto o incertidumbre que puede dar paso a Estrategias de comunicación para recuperar la rutina.

Watson (1989) en el método TEACCH, señala:

- Diseñar actividades que requieran que el alumno aprenda sólo una actividad.
- Emplear actividades que sean funcionales para el alumno, incluso en sesiones estructuradas.
- Preparar el ambiente y aprovechar las oportunidades que se producen de forma natural para enseñar las habilidades deseadas, de tal forma que se practiquen bajo las condiciones de la vida real.
- Diseñar actividades de tal manera que las consecuencias naturales de una comunicación satisfactoria sean un refuerzo para el alumno.